

REPUBLIKA CRNA GORA
Vlada Republike Crne Gore
Ministarstvo prosvjete i nauke
Savjet za nastavne planove i programe Crne Gore

<i>Nivo obrazovanja</i>	Osnovna škola
<i>Predmet</i>	GEOGRAFIJA
<i>Razred</i>	VI, VII, VIII i IX
<i>Predmetna komisija</i>	Prof. dr Mihailo Burić, profesor, Filozofski fakultet – Nikšić, predsjednik Nada Maras, prosvjetni inspektor, MPIN RCG, član Miomir Radović, prosvjetni inspektor, MPIN RCG, član Komnen Žugić, nastavnik, JU OŠ "Štampar Makarije", član Slavica Vujović, pedagog, Gimnazija "Niko Rolović" – Bar, član

Podgorica
2003

Sadržaj

SADRŽAJ	2
1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA	3
2. ODREĐENJE PREDMETA	3
A. POLOŽAJ, PRIRODA I NAMJENA PREDMETA	3
B. BROJ ČASOVA PO GODINAMA I OBLICI NASTAVE	4
3. OPŠTI CILJEVI PREDMETA	6
4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETA	6
VI RAZRED	6
VII RAZRED	15
VIII RAZRED	25
IX RAZRED	42
5. DIDAKTIČKA UPUTSTVA	60
6. KORELACIJE MEĐU PREDMETIMA	61
7. STANDARDI ZNANJA (ISPITNI KATALOG)	61
VI RAZRED	61
VII RAZRED	63
VIII RAZRED	64
IX RAZRED	67
8. NAČIN PROVJERAVANJA ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI	69
9. RESURSI ZA REALIZACIJU	70
A. MATERIJALNI USLOVI	70
B. OKVIRNI SPISAK LITERATURE	71
10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA I STRUČNIH SARADNIKA	72

1. Naziv nastavnog predmeta

GEOGRAFIJA

2. Određenje predmeta

a. Položaj, priroda i namjena predmeta

Geografija je opšteobrazovni predmet koji se izučava od VI do IX razreda. Nadovezuje se na sadržaje iz programa Poznavanje prirode i Poznavanje društva, koji su izučavani u prethodnim razredima.

Nastavni program za geografiju, povezan je i sa drugim prirodnim i društvenim predmetima koji se izučavaju u osnovnoj školi. Osnovna geografska znanja osnova su za nastavak srednjeg obrazovanja i daljeg intelektualnog i stručnog napredovanja učenika.

Geografija ima važnu ulogu u formiranju učenikove slike o Svijetu i razumijevanju pojava i procesa koji u njemu vladaju, kao i neposrednom okruženju. Tehnološki razvoj, informatička revolucija, te proces globalizacije utiču na život ljudi u različitim dijelovima svijeta. Iako, s jedne strane ljudi postaju sve sličniji (odijevanje, način ishrane i sl.) istovremeno, zahvaljujući sve većoj dostupnosti informacija, bivamo sve svjesniji razlika među nama, među civilizacijama i kulturama. Te razlike su pravo bogatstvo ali mogu biti i izvor sukoba. Ako nam je cilj izbjegavanje sukoba i očuvanje kulturne raznolikosti, **neophodno nam je znanje o Svijetu u kome živimo**. Upravo u tome je značaj geografije, jer ona nije puko poznavanje položaja neke države na karti, već podrazumijeva odnos čovjeka i prostora, te poznavanje okoline, društva, istorije, kulture i religije.

Danas je čovjek ključni činilac transformacije Svijeta, ali je on još uvijek samo jedan element složenog sistema koji nazivamo Zemlja. **Savremena geografija je nauka koja prostor istražuje upravo kao sistem: upoznaje elemente (npr. reljef, klima, stanovništvo, naselja) ali je naglasak na razumijevanju interakcija (odnosa) među tim elementima i procesima koji iz njih slijede**. Primjena geografskih informacijskih sistema danas je prisutna u gotovo svim područjima ljudske djelatnosti.

Geografija počinje pitanjima Gdje ..., Kada ..., Kako ...? Ali možda je važnije pitanje koje slijedi: **Zašto?** To su pitanja koja učenike podstiču na razmišljanje. To je početak učenja i izvor znanja. Ali geografija se ne zaustavlja na tim pitanjima: gdje je nešto i zašto je to tamo, nego pokušava određene pojave **uporediti** sa sličnim pojavama u drugom prostoru. Zatim pokušava **utvrditi posljedice kao i predviđeti** šta će se desiti u budućnosti sa određenom pojavom ili prostorom.

Ova pitanja podstiču radoznalost učenika i zanimanje za Svijet u kome živimo, ali razvijaju i intelektualne sposobnosti, posebno uočavanja uzročno-posljedičnih veza.

Namjena predmeta je da učenici stiču primjenjiva znanja, koja su neophodna za njihov intelektualan razvoj.

b. Broj časova po godinama i oblici nastave

Geografija se izučava u drugom ciklusu u VI razredu sa godišnjim fondom časova 54 (1,5 čas sedmično x 30 sedmica = 45 časova + 9 časova za dio programa koji je namijenjen planiranju škole i lokalne zajednice).

U trećem ciklusu (VII, VIII, IX) geografija je zastupljena sa godišnjim fondom časova 174.

U VII razredu godišnji fond časova je 54 (1,5 čas sedmično x 30 sedmica = 45 časova + 9 časova za dio programa koji je namijenjen planiranju škole i lokalne zajednice).

U VIII razredu godišnji fond časova je 54 (1,5 čas sedmično x 30 sedmica = 45 časova + 9 časova za dio programa koji je namijenjen planiranju škole i lokalne zajednice).

U IX razredu godišnji fond časova je 66 (2 časa sedmično x 27 sedmica = 54 časa +12 časova za dio programa koji je namijenjen planiranju škole i lokalne zajednice).

Program je planiran za 30 sedmica.

VI RAZRED

Redni broj	TEMA	Orijentacioni broj časova
1.	Uvod u geografiju	2
2.	Kosmos i Zemlja	5
3.	Planeta Zemlja	7
4.	Predstavljanje zemljine površine	8
5.	Kretanje Zemlje i posledice njenih kretanja	7
6.	Vazdušni omotač Zemlje	6
7.	Vode na Zemlji	6
8.	Biljni i životinjski svijet na Zemlji	4
UKUPNO		45

VII RAZRED

Redni broj	TEMA	Orijentacioni broj časova
1.	Stanovništvo i naselja na Zemlji	2
2.	Geografska sredina i ljudske djelatnosti	2
3.	Evropa - prirodne i društvene karakteristike	6
4.	Južna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	10
5.	Zapadna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	7
6.	Srednja Evropa - prirodne i društvene karakteristike	7
7.	Sjeverna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	5
8.	Istočna Evropa - prirodne i društvene karakteristike	6
UKUPNO		45

VIII RAZRED

Redni broj	TEMA	Orijentacioni broj časova
1.	Azija	10
2.	Afrika	8
3.	Amerika, Sjeverna Amerika	8
4.	Srednja Amerika	3
5.	Južna Amerika	7
6.	Australija, Okeanija	6
7.	Polarne oblasti	3
UKUPNO		45

IX RAZRED

Redni broj	TEMA	Orijentacioni broj časova
	Crna Gora	
	1. Položaj, veličina, granice, državno uređenje	2
	2. Oblikovanje teritorije	2
	3. Prirodne karakteristike	32
	4. Društvene karakteristike	18
UKUPNO		54

3. Opšti ciljevi predmeta

Cilj učenja geografije je da učenici:

- Razumiju osnovne geografske pojmove, pojave i procese u prostoru;
- Steknu osnovna znanja o prirodno-geografskim i društveno-geografskim procesima i pojavama na lokalnoj, regionalnoj i planetarnoj ravni i njihovom međusobnom uticaju;
- Steknu prostorne predstave o svom rodnom kraju, regiji, državi i sposobnost da dešavanja u svom prostoru precizno lociraju;
- Steknu predstavu o globalnom prostoru, njegovom rasporedu, relacijama;
- Upoznaju geografske vrijednosti i osobenosti svog kraja i svoje domovine i razviju pozitivna osjećanja prema njenom prirodnom i kulturnom nasleđu;
- Razviju sposobnost orijentacije i čitanja geografskih karata i da se s njima služe u nastavi i u svakodnevnom životu;
- Upoznaju kako žive i rade ljudi u različitim okruženjima u Svijetu, upoznaju bogatstvo razlika naroda na Zemlji i njihov doprinos razvitku savremene civilizacije i uče da razumiju i cijene narode i njihovu kulturu u svojoj i drugim zemljama;
- Steknu određena znanja o kontinentima, velikim geografskim cjelinama na pojedinim kontinentima i o mjestu naše zemlje u Svijetu;
- Razumiju ključne probleme koji sve više zaokupljaju savremeno čovječanstvo (ugroženost životne sredine, nesrazmjera između porasta broja stanovnika i proizvodnje hrane, sirovina i energije u Svijetu, sve veća nestašica vode);
- Uoče neophodnost odgovornog korišćenja prirodnih dobara i potrebe očuvanja i unapređenja životne sredine;
- Razviju sposobnost upotrebe jednostavnih metoda geografskog istraživanja, opažanje, mjerenje, jednostavna analiza, intervju, kartiranje, upotreba tekstova, dijagrama, statističkih i drugih izvora i literature u školi i na terenu;
- Razvijaju mišljenje sa vježbanjem u posmatranju, upoređivanju, logičkom zaključivanju i uopštavanju;
- Razvijaju sposobnost za samostalno obrazovanje uz pomoć različitih izvora znanja;
- Upoznaju svoj kraj i domovinu u okviru ekskurzija i terenskog rada;
- Razvijaju emocije i motivaciju za komunikaciju i rad u grupi, drugarstvo, zajedništvo i saradnju;
- Razvijaju radne navike, odgovornost prema radu i pozitivan odnos prema pravima, obavezama, ličnoj i društvenoj imovini.

4. Sadržaj i operativni ciljevi predmeta

VI Razred

1. Uvod u geografiju
2. Kosmos i Zemlja
3. Planeta Zemlja
4. Predstavljanje Zemljine površine
5. Kretanje Zemlje i posljedice njenih kretanja
6. Vazdušni omotač Zemlje
7. Vode na Zemlji
8. Biljni i životinjski svijet na Zemlji

Tema: Uvod u geografiju;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: - saznaje šta je predmet proučavanja geografije - razlikuje prirodne i društvene elemente geografije	Učenici: - mobiliju prethodna znanja i iskustva na osnovu kojih daju primjere za predmet proučavanja geografije	- Fizička geografija - Društvena geografija - Regionalna geografija	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da upućuje učenika na različite izvore informacija, pomaže učenicima da povezuju prethodna i novostečena znanja i upotrebljivost takvih znanja u svakodnevnom životu.
- Nastavnicima se preporučuje da u okviru svake tematske cjeline obrade i odgovarajuće sadržaje iz lokalne sredine, vodeći računa o usklađenosti sadržaja. Na taj način učenici mogu praviti poređenja određenih sadržaja sa njima poznatim i bliskim u neposrednom okruženju.

Tema: Kosmos i Zemlja;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- saznaje šta je Kosmos, vrste nebeskih tijela, njihov položaj i kretanje- upoznaje Sunčev sistem i položaj Zemlje u njemu	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- uz odgovarajući slikovni materijal, šeme, film prepoznaju nebeska tijela- razvrstavaju nebeska tijela u odnosu na izabrane kriterijume- sakupljaju materijal (ilustracije, tekstove) o ovoj temi i rade odjeljenjske albume, panoe	<ul style="list-style-type: none">- Kosmos, vasiona, nebo- Nebeska tijela- Sunčev sistem	Matematika Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Mjerenje. Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none">- Jedinice mjere za dužinu;- Jedinice mjere za vrijeme.

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da podstiče učenika na razmišljanje, da na konkretnim primjerima pronalaze sličnosti i razlike.
- Dio nastavnog sadržaja treba izvoditi u neposrednoj okolini, dvorištu škole.

Tema: Planeta Zemlja;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna oblik i veličinu Zemlje - razlikuje kopneni i vodeni dio zemljine površine - upoređuje kontinente i okeane s obzirom na veličinu, geografski položaj, razuđenost obale - razlikuje osnovne elemente građe Zemlje i Zemljine kore - razlikuje osnovne oblike reljefa na Zemlji kao i svom kraju i okolini - razumije pojavu vulkana i zemljotresa - uočava promjene u prirodi (pozitivne, negativne) koje je prouzrokovao čovjek 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristeći model Zemlje opisuju njen oblik i izgled površine, pokazuju velike djelove kopna i voda na Zemlji - koristeći odgovarajuće pokazatelje razvrstavaju kontinente na definisane kriterijume - uz korišćenje odgovarajućeg slikovnog materijala, filma upoređuju prevlađujuće oblike reljefa na Zemljinoj površini - posmatraju oblike reljefa, stijena u svom kraju i neposrednoj okolini - sakupljaju interesantne stijene i formiraju odjeljenjsku zbirku - posmatraju film o vuklanima i zemljotresima i razgovaraju na datu temu - na konkretnom primjeru objašnjavaju kako ljudi uništavaju i unapređuju izgled prirode - čitaju tekst: Kako djeca mogu spasiti planetu, razgovaraju o tekstu i traže vlastita rješenja kako mogu aktivno doprinijeti očuvanju prirodne okoline i uređenju prostora u kome žive 	<ul style="list-style-type: none"> - Globus - Svjetski okean: Tih, Atlanski, Sjeverno-ledeni, Indijski okean - Kontinenti: Azija, Afrika, Sjeverna Amerika, Južna Amerika, Evropa, Antarktik, Australija 	<p style="text-align: center;">Matematika</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jedinice mjere za dužinu; - Jedinice mjere za površinu; - Jedinice mjere za vrijeme. <p style="text-align: center;">Poznavanje prirode</p> <p>Nastavne teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Živa i neživa priroda; - Uslovi života na Zemlji.

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da aktivira učenike mobilisanjem prethodnih znanja i iskustava, usmjerava ih na detaljnija i trajnija posmatranja u prirodi, podstiče ih da otkrivaju uzročno-posljedične veze između prirode i načina života i rada ljudi. Kada je riječ o sadržajima o reljefu akcentat treba da bude na ono što je djeci najbliže, reljef svog kraja. U tom smislu nastavnik treba da planira terenski rad sa ciljem razgledanja, razvrstavanja, upoređivanja oblika reljefa u svom kraju i okolini.
- Kao dio obavezne literature nastavnik treba da koristi knjigu: Kako djeca mogu spasiti planetu

Tema: Predstavljanje Zemljine površine;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna način prikazivanja Zemljine površine na karti, globusu, reljefu i njihovu primjenu - razlikuje osnovne elemente geografske karte - zna da objasni pojmove: uporednici, podnevcu, ekvator, grinič, zemljini polovi - zna predstavljanje geografskih sadržaja na kartama - razlikuje nadmorsku i relativnu visinu, predstavljanje reljefa metodom boja - može da se orijentiše na karti - razvija sposobnost orijentacije, primjenjuje različite načine orijentacije u prirodi 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoređuju načine prikazivanja Zemljine površine i sami dolaze do spoznaje o različitosti predstavljanja - prave tekstualni opis kraja na osnovu dogovorenih kartografskih znakova na karti - crtaju kartografske znake - pokazuju na karti važnije uporednike i podnevke, Zemljine polove, oblike reljefa i druge geografske sadržaje - izrađuju najjednostavniji plan svoje opštine i određuju položaj svoje škole - određuju strane Svijeta na karti - određuju svoj položaj u odnosu na strane Svijeta uz pomoć prirodnih objekata ili objekata u okruženju - određuju položaj škole u odnosu na strane Svijeta, neki karakterističan objekat - vježbaju spretnost i brzinu orijentacije uz pomoć kompasa 	<ul style="list-style-type: none"> - Elementi karte uporednici, podnevcu, Ekvator, Grinič - Geografska širina - Geografska dužina - Nadmorska visina, relativna visina, orijentacija 	<p style="text-align: center;">Matematika</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mjerenje. <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jedinice mjere za dužinu; - Jedinice mjere za površinu. <p style="text-align: center;">Poznavanje društva</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prostorna orijentacija

Didaktička uputstva:

Nastavnik treba da insistira na kartografskoj pismenosti i upotrebi geografskih karata.

Za sadržaje iz orijentacije nastavnik, zajedno sa učenicima treba da planira terensko istraživanje (izbor terena, osmišljava aktivnosti u vidu problemskih zadataka). Uvježbavanje orijentisanja može se organizovati grupnim radom ili radom u parovima uz konkretne zadatke.

Tema: Kretanje Zemlje i posledice njenih kretanja;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjava okretanje Zemlje oko svoje ose i njegove posledice - obrazlaže kretanje Zemlje oko Sunca i posledice tog kretanja - razlikuje godišnja doba i toplotne pojaseve - zna da se naša Zemlja nalazi u sjeverno-umjerenom toplotnom pojasu - samostalno zaključuje kako posledice Zemljinih kretanja utiču na život i rad ljudi 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eksperimentišu u zatamnjenoj prostoriji učionici, s modelom Zemlje i izvorom svjetlosti; Opažaju kako se vidi osvijetljeni krug pri različitim stranama svjetlosti; Opažaju kako se Zemlja osvjetljava i zaključuju o pojavi dana i noći i razlikama u vremenu - koristeći telurijum i globus demonstriraju kretanje Zemlje oko Sunca - na fotografiji filmu prepoznaju godišnja doba i karakterističan biljni i životinjski svijet pojedinih geografskih pojaseva - na osnovu vlastitog znanja i zapažanja, filma, na konkretnom primjeru opisuju uslove za život i rad ljudi u pojedinim pojasevima i godišnjim dobima 	<ul style="list-style-type: none"> - Rotacija - Zemljina osa - Dan, noć - Revolucija - Godišnja doba - Toplotni pojasevi 	<p>Poznavanje prirode Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Svjetlost <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pomračenje Sunca i Mjeseca kao posledice pravolinijskog prostiranja svjetlosti <p>Poznavanje prirode i tehnika Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kretanja Zemlje i uticaj Sunca na vrijeme

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da što više primjenjuje aktivne oblike i metode rada koje se fokusiraju na učeničku aktivnost i saradnju. Nastavnik podstiče interakciju nastavnik-učenik i razmjenu između samih učenika. Osnova učenja trebaju biti vlastita iskustva učenika i opservacije koje su prikupljene sa različitih mjesta.
- Sadržaj ove nastavne teme treba obogatiti očiglednim (ilustrativnim) materijalom.

Tema: Vazdušni omotač Zemlje;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- zna da je vazduh smjesa gasova- ocjenjuje značaj vazduha za planetu Zemlju- uočava pojave i razumije proces u atmosferi- razlikuje vrijeme i klimu- upoznaje klimatske faktore- razlikuje elemente (pojave) vremena i klime- razlikuje klimatske tipove na Zemlji- saznaje o problemu zagađenja vazduha na Zemlji, ozonskom omotaču zaštiti i značaju	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- najprostijim eksperimentom dokazuju prisustvo kiseonika i ugljendioksida u vazduhu- na konkretnom primjeru daju mišljenje o značaju vazduha za život- vremenske pojave i procese obrazlažu na primjeru promjena u prirodi- na osnovu vlastitog znanja i iskustva objašnjavaju klimatske faktore- na ilustracijama i filmu prepoznaju klimatske tipove i na karti Svijeta pokazuju njihovo prostiranje- čitaju tekst: Kako djeca mogu spasiti atmosferu- diskutuju o problemu zagađenja vazduha, mjerama njegove zaštite i kako lično mogu doprinijeti njegovoj zaštiti	<ul style="list-style-type: none">- Atmosfera- Vrijeme, klima- Vremenski - klimatski elementi- Klimatski faktori- Klimatski tipovi	Poznavanje prirode Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Smješe Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none">- Vazduh kao smješa gasova- Uslovi života na Zemlji Priroda i tehnika Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Kretanja Zemlje i uticaj Sunca na vrijeme Priroda i društva Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Šta mogu da uradim.

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da povezuje gradivo sa postojećim školskim i vanškolskim znanjima i iskustvima učenika, otvara mogućnost da učenik slobodno postavlja pitanja, istražuje.
- Nastavnik treba da planira posjetu meteorološkoj stanici.
- Zapažanja o vremenskim promjenama učenici bilježe u šeme koristeći jednostavne simbole. Aktivnost je svakodnevna i posvećuje joj se malo vremena.

Tema: Vode na zemlji;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije značaj vode za život na Zemlji - objašnjavaju vode u prirodi i nastanak padavina - razlikuje osnovne pojave i oblike voda (okeane, mora, jezera, rijeke, lednike) - poznaju osnovne oblike razuđenosti obala - uočava osobine i kretanja morske vode - može objasniti pojmove: podzemne vode, izvor, ušće, vodostaj, riječna mreža, riječni sistem - zapaža probleme nestašice čiste vode - razvija kritički odnos prema tehnološkom razvoju 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na konkretnom primjeru analiziraju značaj voda za život - šematski prikazuju proces kruženja vode u prirodi - na fotografiji, filmu prepoznaju karakteristične vode - na karti Svijeta pokazuju najveće zalive, ostrva, poluostrva, moreuze - koristeći vlastito iskustvo opisuju morske vode - sakupljaju fotografije, podatke, tekstove o različitim vodnim objektima - vrše selekciju, valorizuju, razmjenu i analizu prikupljenih informacija - rade zidne novine, panoje sa motivima voda svog kraja - vrednuju čovjekov odnos prema vodama pomoću video zapisa, filmova, stručne literature, posmatranjem. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hidrosfera - Plima, osjeka - Morske struje - Horizontalna razuđenost obala 	<p>Poznavanje prirode Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kopnene vode - Nastavne jedinice: - Različiti tipovi kopnenih voda, Talasanje na vodenoj površini; - Osobine morske vode, plima i osjeka <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - More <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osnovni izvori zagađenja mora i posledice zagađenja <p>Prirode i tehnika Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kretanja Zemlje i uticaj Sunca na vrijeme

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da povezuje gradivo sa postojećim školskim i vanškolskim znanjima i iskustvima učenika.
- Nastavnik treba da upućuje i podstiče učenike da iz literature, sa interneta, medija, audio i video zapisa itd. Sistematski prikupljaju informacije o ovoj temi. Posebno naglašava problem zagađenosti voda i sve veći problem nestašice čiste vode.
- Sadržaj ove nastavne teme nastavnik obogaćuje filmskim, tekstualnim, ilustrativnim materijalom.
- Nastavnik treba da planira posjetu nekom od vodnih objekata u kraju i okolini.

Tema: Biljni i životinjski svijet na Zemlji;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije da se od ekvatora ka polovima mijenja biljni i životinjski svijet - zapaža šumske spratove i tipične životinjske predstavnike u njima - razumije značaj biljnog i životinjskog svijeta - shvati odnos čovjek - vegetacija i potrebu unapređenja i zaštite biljnog svijeta 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - posmatraju fotografije, filmove biljnog i životinjskog svijeta iz okruženja i šire - razvrstavaju biljke i životinje u grupe na osnovu različitih kriterijuma - povezuju naučene sadržaje sa ranijim znanjima i iskustvima - utvrđuju i razmjenjuju mišljenja o pozitivnim i negativnim uticajima čovjeka na biljni i životinjski svijet - sakupljaju ideje (međusobno ih razmjenjuju i vrše izbor najboljeg rješenja) o uređenju školskog dvorišta - prikupljaju i vrše selekciju materijala za izradu odjeljenjskih, grupnih ili individualnih herbarijuma - njeguju ukrasno bilje u svojoj učionici – kabinetu 	<ul style="list-style-type: none"> - Biosfera - Geografska zonalnost 	<p>Poznavanje prirode Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Livada i pašnjak, Šuma <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Značaj biljaka i životinja za čovjeka <p>Priroda i tehnika Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Raznolikost u prirodi

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da planira terenski rad, upućuje učenike na preciznije posmatranje, istraživanje, prikupljanje podataka, različitog materijala.
- Nastavnik po mogućnosti planira posjetu zoološkom vrtu, botaničkoj bašti, stakleniku, rasadniku, podstiče učenike da učestvuju u akciji pošumljavanja, uređenja dvorišta. Ovu nastavnu temu nastavnik treba da produbi i slikovito predstavi u okviru prirodnjačkog dana (projekat).
- Nastavnik treba posebno da ukaže na posledice uništavanja šuma, krčenja i propadanja šuma, šumske požare kao i na ugroženost pojedinih biljnih i životinjskih vrsta od strane čovjeka.

VII Razred

1. Stanovništvo i naselja na Zemlji
2. Geografska sredina i ljudske djelatnosti
3. Evropa – prirodne i društvene karakteristike
4. Južna Evropa, prirodne i društvene karakteristike
5. Zapadna Evropa, prirodne i društvene karakteristike
6. Srednja Evropa, prirodne i društvene karakteristike
7. Sjeverna Evropa, prirodne i društvene karakteristike
8. Istočna Evropa, prirodne i društvene karakteristike

Tema: Stanovništvo i naselja na Zemlji;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- saznaje o elementima i različitim strukturama stanovništva na Zemlji- prepoznaje karakteristične rase, narode, religije- uoči na karti naseljeni i nenaseljeni dio Zemljine površine- upoznaje savremene probleme svjetskog stanovništva- razlikuje naselja na Zemlji	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- koristeći odgovarajuće pokazatelje upoređuju stanovništvo na Zemlji- na fotografiji, filmu prepoznaju i opisuju karakteristične rase, narode, religije- na kraju Svijeta pokazuju prostorni razmještaj svjetskog stanovništva- na konkretnom primjeru daju mišljenje o problemima svjetskog stanovništva	<ul style="list-style-type: none">- Prirodni priraštaj- Gustina naseljenosti- Svjetske religije- Gradovi, sela	Građansko vaspitanje Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none">- Kulturne, vjerske, etničke, generacijske razlike i njihovo prožimanje;- Odnosi na principu multikulturalnosti i interkulturalnosti Istorija <ul style="list-style-type: none">- Nastanak gradova

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na osnovne karakteristike stanovništva, najvažnije demografske probleme savremenog Svijeta. U obradi sadržaja neizbježna je upotreba određenih statističkih podataka. Nastavniku se preporučuje da od učenika ne zahtijeva memorisanje brojčanih podataka već da upućuje učenike kako da koriste dijagrame, grafikone, statistične podatke.
- Nastavnik treba da koristi geografsku kartu u svim fazama nastavnog procesa i na svim tipovima časova.

Tema: Gografska sredina i ljudske djelatnosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- razlikuje prirodnu i geografsku sredinu- razumije pojam geografske regije- zna prirodne resurse, navode obnovljive i neobnovljive- razlikuje privredne djelatnosti- razumije da je razvoj privrede uslovljen prirodnim i društvenim faktoromima	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- na konkretnom primjeru određuju osobine prirodne i geografske sredine, navode sličnosti i razlike- na geografskoj karti pronalaze neke veće regije Svijeta- daju primjere za obnovljive i neobnovljive resurse- na osnovu vlastitog znanja i iskustva navode ljudske aktivnosti i grupišu ih u odgovarajuće privredne djelatnosti- na konkretnom primjeru objašnjavaju uticaj prirodnih i društvenih faktora na privređivanje	<ul style="list-style-type: none">- Prirodna sredina- Geografska sredina- Geografska regija- Prirodni resursi- Privreda	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da motiviše učenike da koriste različite izvore znanja, da povezuju sopstvena iskustva i školsko znanje, da samostalno istražuju i uče.

Tema: Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna granice Evrope - razumije zašto je geografski položaj Evrope povoljan - uz pomoć karte uoči razuđenost obala - saznaje o površini kontinenta - razlikuje klimatske oblasti - upoznaje bogatstvo voda, biljnih i životinjskih zajednica - saznaje o elementima i različitim strukturama stanovništva - prepoznaje govorna područja - razumije ciljeve Evropske unije - pokazuje na karti podjelu Evrope na geografske regije 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti Svijeta određuju granice Evrope i analiziraju geografski položaj - na osnovu fotografija, filma, prepoznaju karakterističnu obalu, pokazuju na karti veća ostrva, poluostrva, mora, zalive, moreuze - objašnjavaju u glavnim crtama raznolikost prirode Evrope i pokazuju na karti najistaknutije oblike reljefa - na konkretnom primjeru analiziraju prednosti i nedostatke raščlanjenosti Evrope za život i rad ljudi - koristeći prethodna znanja daju primjere za različitost klimatskih tipova i njihov uticaj na život ljudi - na fotografiji, filmu prepoznaju karakteristične vode i samostalno zaključuju o njihovom značaju - na karti pokazuju prostorni razmještaj Evropskog stanovništva, opisuju jezičku i vjersku raznolikost, ukazuju na posledice - pomoću audio-vizuelnog materijala prepoznaju govorna područja - diskutuju na temu: Granice među narodima - na karti ograničavaju velike geografske regije Evrope 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Razuđenost obala - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Geografske regije 	<p>Istorija Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rani srednji vijek <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Velika seoba naroda; - Hrišćanska crkva, njeno ustrojstvo <p>Biologija Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapređenje životne sredine - Biljno carstvo i životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da navodi učenike da povezuju i koriste prethodna znanja i vlastita iskustva sa novim sadržajima, podstiče ih na slobodno razmišljanje, postavljanje pitanja. Posebno insistira na kartografskoj pismenosti i upotrebi geografskih karata različitog sadržaja i razmjera.
- Upućuje učenike na različite izvore znanja, ukazuje na važnost korišćenja interneta u geografskim sadržajima.
- Nastavnik treba da podstiče učenika na argumentovano diskutovanje i sučeljavanje stavova pri pojavi određenih problema.

Tema: Južna Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna geografski položaj Južne Evrope - upozna raznolikost prirode - sazna da je Južna Evropa najveće zemljotresno i vulkansko područje u Evropi - razlikuje nacionalni i vjerski sastav stanovništva - razlikuje različite tipove naselja - zapazi visoku međuzavisnost prirode i privrede - razumije značaj Sredozemnog mora i sredozemne klime za život ljudi - zna države Južne Evrope i njihove osnovne geografske karakteristike (pojedinačno) - razvija stvaralačko mišljenje i kreativnost 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristeći kartu Evrope određuju geografski položaj Južne Evrope, imenuju i pokazuju veća ostrva, poluostrva, mora, moreuze, planine, ravnice - uz odabrani slikovni materijal, koristeći prethodno znanje i vlastito zapažanje objašnjavaju sredozemnu klimu i opisuju karakteristike sredozemne vegetacije - posmatraju film o vulkanskoj erupciji (Etna, Vezuva) i samostalno zapisuju šta su zapazili - koristeći kartu opisuju šarolikost nacionalnog i vjerskog sastava stanovništva i ukazuju na posledice političkih suprotnosti za život ljudi, uništavaju prirodne sredine - na fotografiji prepoznaju karakteristična naselja 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Razuđenost obala - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Politička podjela 	<p>Istorija</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antička Grčka <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zemlje, stanovništvo, Zlatno doba Atine, Grčka kultura <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antički Rim <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rimska država, Rimska kultura <p>Bilogija</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karakteristični ekosistemi Crne Gore - Zaštita i unapređenje životne sredine

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz odgovarajući slikovni materijal, film, analiziraju prirodne i društvene uslove za razvoj turizma - izrađuju turističku kartu Južne Evrope - vrednuju položaj Južne Evrope za razvoj saobraćaja - sakupljaju i vrše selekciju materijala (slikovni, tekstualni itd.) za izradu panoa i albuma na datu temu - prepoznaju države Južne Evrope i njihove osnovne geografske karakteristike - slušaju karakterističnu muziku pojedinih država - samostalno postavljaju kviz pitanja 		<p>Građansko vaspitanje Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Demokratija, Civilno društvo, građanin <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Demokratija kao procedura, način mišljenja i življenja <p>Tehničko obrazovanje, informatika</p> <p>Muzička kultura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sličnosti i razlike muzičkih sadržaja u različitim geografskim sadržajima

Didaktička uputstva:

- Nastavnici treba da što više primjenjuju aktivne oblike i metode rada koje se fokusiraju na učeničku aktivnost i saradnju.
- Učenike treba što više podsticati na samostalan, kreativan rad uz upotrebu različite, dostupne literature.
- Nastavnici trebaju planirati posjetu Crnogorske jadranske obale.
- Prilikom obrade sadržaja o državama Južne Evrope nastavnik treba da kratko ukaže na osnovne prirodne i društvene karakteristike. Akcenat treba da bude na one karakteristike po kojima su pojedine države prepoznatljive u Evropi i Svijetu.
- Prilikom obrade pojedinih nastavnih tema nastavniku se preporučuje puštanje karakteristične muzike sa određenih prostora-država

Tema: Zapadna Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna geografski položaj Zapadne Evrope - uočava uticaj Atlantskog okeana na prirodu Zapadne Evrope - sazna osnovne prirodne odlike - uoči na karti prostorni raspored stanovništva, većih gradskih naselja - zna da je privreda Zapadne Evrope visoko kvalitetna - razvija kritički odnos prema tehnološkom razvoju i razumiju potrebu zaštite i unapređenja životne sredine - može pokazati na karti države Zapadne Evrope i objasniti (kratko) njihove osnovne geografske karakteristike 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lociraju na karti oblasti, države Zapadne Evrope i objašnjavaju geografski položaj - uz korišćenje karte, slikovnog materijala, filma upoređuju atlantsku i sredozemnu obalu - na fotografiji prepoznaju karakteristične oblike reljefa - vrednuju uticaj Atlanstskog okena na klimu, biljni svijet i poljoprivredu Zapadne Evrope - preko slikovnog materijala, filma upoređuju tipove naselja, na osnovu vlastitog znanja navode objekte po kojima su prepoznatljivi u Svijetu - sakupljaju i vrše selekciju materijala za izradu projekta na temu stanovništva i privrede i o istom prezentuju - posmatraju film o smogu u Londonu i razgovaraju o posledicama industrijalizacije - prepoznaju države Zapadne Evrope i njihove osnovne geografske karakteristike 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Razuđenost obala - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Politička podjela 	<p>Bilogija Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapređenje životne sredine <p>Tehničko obrazovanje, informatika</p>

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da organizuje aktivnost za izradu projekatskog rada, organizuje rad u grupama ili parovima, pruža pomoć u prikupljanju materijala, daje instrukcije u vezi sa korišćenjem prikupljenog materijala, podstiče učenike na preuzimanje inicijative, na lični doprinos radu, omogućava slobodu mišljenja, prosuđivanja, vrednovanja.
- Nastavnik treba u sadržajima država Zapadne Evrope da kratko ukaže na osnovne prirodne i društvene karakteristike. Akcenat treba da bude na one karakteristike po kojima su države Zapadne Evrope prepoznatljive u Evropi i Svijetu.

Tema: Srednja Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna objasniti tranzitni položaj Srednje Evrope - zapaža pogodnost Srednje Evrope u reljefnom, saobraćajnom smislu i pogodnosti za život ljudi - zna važnost rijeke Dunav za države kroz koje protiče - razlikuje narode Srednje Evrope i različite tipove naselja - upozna privredne karakteristike - može pokazati na karti države Srednje Evrope i objasniti (ukratko) osnovne geografske karakteristike - razvija kritički odnos prema tehnološkom razvoju i razumiju potrebu zaštite i unapređenja životne sredine 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju oblasti Srednje Evrope, objašnjavaju geografski položaj i ocjenjuju njenu pogodnost kao tranzitnog područja - uz korišćenje slikovnog materijala, filma, upređuju veće reljefne jedinice i zaključuju o uslovima za život - čitaju tekst o Dunavu i pokazuju na karti države kroz koje protiče i zaključuju o značaju Dunava - koristeći odgovarajuće pokazatelje upoređuju stanovništvo Srednje Evrope prema određenim kriterijumima - analiziraju privrednu kartu i zaključuju o razvoju privrede - prikupljaju i razumjenju materijal (slikovni, pisani), vrše selekciju za izradu albuma ili panoa na temu naselja Srednje Evrope - diskutuju o ekološkim posledicama industrijalizacije u Srednjoj Evropi - prepoznaju države Srednje Evrope i njihove osnovne geografske karakteristike 	<ul style="list-style-type: none"> - Tranzit - Horizontalna i vertikalna razuđenost - Germani, Sloveni, Romani, Ugrofini - Kontinentalne države - Primorske države 	<p>Bilogija</p> <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapređenje životne sredine

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da koristi raznovrsna očigledna nastavna sredstva u vezi ove teme. Podstiče učenike na samostalan, kreativan rad i upućuje ih na korišćenje intrneta, biblioteke, leksikona, dječijih enciklopedija itd. Planira posjetu institucijama kulture, zavičajnom muzeju, izlet do spomenika kulture. Prilikom obrade sadržaja o državama Srednje Evrope nastavnik treba da kratko ukaže na osnovne prirodne i društvene karakteristike. Akcenat treba da bude na one karakteristike po kojima su pojedine države Srednje Evrope prepoznatljive u Evropi i Svijetu

Tema: Sjeverna Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna geografski položaj Sjeverne Evrope - saznaje o osnovnim karakteristikama prirode - objašnjava pojavu polarne noći i polarnog dana - uočava uticaj polarne klime na naseljenost Skandinavije i način života ljudi - prepoznaje karakteristična naselja - može pokazati države Sjeverne Evrope i opisati (ukratko) osnovne geografske karakteristike 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju oblasti Sjeverne Evrope i objašnjavaju geografski položaj s obzirom na toplotne pojaseve - na fotografiji, filmu prepoznaju karakterističnu obalu, na karti pokazuju veće arhipelage, mora, zalive, ostrva, poluostrva - uz korišćenje slikovnog materijala, filma, upoređuju reljefne oblike, tipove naselja - povezuju prethodna znanja i objašnjavaju pojavu polarne noći i polarnog dana - daju primjere uslovljenosti života ljudi, naseljavanja i privređivanja klimatskim uticajima - posmatraju film, čitaju tekstove o životu Laponaca i zaključuju o organizaciji života u uslovima hladne polarne klime - prikupljaju i vrše selekciju materijala za obradu zajedničke teme: Geografija zemalja bijele noći 	<ul style="list-style-type: none"> - Razuđenost obala - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Politička podjela 	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da povezuje gradivo sa vlastitim školstima i vanškolskim znanjima i iskustvima učenika.
- Nastavnik treba da podstiče saradnju i razmjenu između učenika, otvara mogućnost da učenik postavlja pitanja, istražuje. Sadržaj ove nastavne teme dopunjuje upotrebom audio-vizuelnog materijala, filma, dijapozitiva, video snimaka, muzike itd.
- Prilikom obrade sadržaja o državama Sjeverne Evrope nastavnik treba da kratko ukaže na osnovne prirodne i društvene karakteristike. Akcenat treba da bude na one karakteristike po kojima su države Sjeverne Evrope prepoznatljive u Evropi i Svijetu.

Tema: Istočna Evropa, prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - može odrediti geografski položaj - uoči kontinentalnost Istočne Evrope - upoznaje karakteristike većih prirodno-geografskih jedinica - zna objasniti pojmove: tundra, tajga, stepa, černozem - razlikuje stanovništvo i tipove naselja - može pokazati na karti države Istočne Evrope i opisati (ukratko) osnovne geografske karakteristike - razvija stvaralačko mišljenje i kreativnost 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju oblasti Istočne Evrope i objašnjavaju njenu kontinentalnost - uz upotrebu slikovnog materijala, filma, opisuju veće prirodno-geografske jedinice i izvode zaključke o uslovima za život - prepoznaju na fotografiji karakterističan biljni svijet - na osnovu odgovarajućih pokazatelja upoređuju stanovništvo, pronalaze sličnosti i razlike - sakupljaju materijal (slikovni, tekstualni) sa interneta, odgovarajuće literature o većim gradskim naseljima i o istom prezentuju; postavljaju kviz pitanja - prepoznaju države Istočne Evrope i njihove osnovne geografske karakteristike 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Politička podjela 	<p>Biologija</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapređenje životne sredine

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da organizuje rad u grupama, pomaže učenicima u prikupljanju i selekciji materijala, pripremi efektne prezentacije i izvještaja o rezultatima grupnog rada.
- Prilikom obrade sadržaja o državama Istočne Evrope nastavnik treba da kratko ukaže na osnovne prirodne i društvene karakteristike. Akcenat treba da bude na one karakteristike po kojima su države Istočne Evrope prepoznatljivije u Evropi i Svijetu.
- Nakon završene nastavne teme učenici treba da imaju mogućnost ponavljanja i utvrđivanja.

VIII Razred

1. Azija
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
2. Afrika
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
3. Amerika
 - Sjeverna Amerika
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
 - 4. Srednja Amerika
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
 - 5. Južna Amerika
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
6. Australija
 - Okeanija
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti
7. Polarne oblasti
 - prirodne i društvene karakteristike
 - geografske zanimljivosti

Tema: AZIJA - prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znaju objasniti geografski položaj Azije - Na karti uočavaju horizontalnu i vertikalnu razudjenost - Razlikuju klimatske tipove - Zapažaju bogatstvo voda - Razlikuju karakterističan biljni i životinjski svijet - Sznaju o elementima i različitim strukturama stanovništva, tipovima naselja - Upoznaju probleme stanovništva - Znaju osnovna prirodna bogatstva i mogućnost razvoja privrede - Znaju regionalnu podjelu i na političkoj karti znaju pokazati države 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koristeći kartu Svijeta određuju geografski položaj Azije, upoređuju ga sa položajem Evrope i ostalih kontinenata - Pokazuju na karti veće oblike razudjenosti obala - Posmatraju film o najvećim planinama, visoravnima, ravninama Azije i samostalno zaključuju o uslovima za život - Povezuju prethodna znanja i opisuju klimatske tipove - Pokazuju na karti oblasti sa rijetkom i gustom, riječnom mrežom, pronalaze uzroke - Na fotografiji, filmu prepoznaju karakteristične biljne i životinjske vrste 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Prirodne karakteristike - Društvene karakteristike - Regionalna podjela 	<p>Biologija Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapredjenje životne sredine, Biljno carstvo i životinjsko carstvo <p>Građansko vaspitanje Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Demokratija, civilno društvo, građani

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
-	Učenici:		

	<ul style="list-style-type: none"> - Sakupljaju materijal (slikovni, tekstualni) sa interneta, odgovarajuće literature na temu stanovništva i naselja i o istom izvještavaju - Koristeći privrednu kartu navode prirodna bogatstva i samostlno zaključuju o mogućnosti privredjivanja - Diskutuju na temu: Azija, kontinent velikih kontrasta - Ograničavaju na karti velike regije Azije i pomoću političke karte imenuju države 		
--	---	--	--

Didaktička uputstva:

- Nastavnik aktivira učenike mobilisanjem pretodnih znanja i iskustava, upućivanjem na samostalno pronalaženje informacija, na slobodno razmišljanje. Upućuje učenike na korišćenje raznovrsnih izvora znanja. Sadržaj ove nastavne teme nastavnik dopunjuje upotrebom audio-vizuelnih materijala, filma, dijapozitiva, muzika, itd. Nastavnik treba da koristi geografsku kartu u svim fazama nastavnog procesa i na svim tipovima časa.
- Nastavnici trebaju da podstiču i razvijaju sposobnost klasifikacije i sistematizacije, izdvajanje bitnog od nebitnog, kao i uočavanje važnih podataka i činjenica.
- Nastavnik upućuje učenike kako da sređuju, klasifikuju i izlažu prikupljeni materijal, podstiče argumentovanu diskusiju.
- Prilikom obrade pojedinih nastavnih tema nastavniku se preporučuje puštanje karakteristične muzike sa određenih prostora – država.

Tema: AZIJA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none"> - upozna Himalaje, krov Svijeta - saznaje o Kineskom zidu - prepozna karakteristična naselja: Tokijo, Peking, Hongkon, Singapur, Delhi - prepozna karakteristične narode Azije 	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> - procjenjuju o ulozi Himalaja kao prirodne barijere - posmatraju film o Himalajima, čitaju tekst: Himalaji, izazov za najsmjelije i razgovaraju o osvajanju Himalaja - na fotografijama, filmu prepoznaju i opisuju Kineski zid, donose sud o njegovoj vrijednosti - sakupljaju, vrše selekciju materijala (slikovni, tekstualni) sa interneta i odgovarajuće literature o karakterističnim naseljima i o istom prezentuju - slušaju karakterističnu muziku - rade foto albume karakterističnih rasa naroda 	<ul style="list-style-type: none"> - Himalaji - Kineski zid - Tokijo, Peking, Singapur, Hongkong, Delhi 	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da primjenjuje aktivne oblike i metode rada koje se fokusiraju na učeničku aktivnost i saradnju.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima može planirati i druge geografske zanimljivosti.
- Nakon završene nastavne teme učenici treba da imaju mogućnost ponavljanja i utvrđivanja.

Tema: AFRIKA – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none"> - zna objasniti geografski položaj - saznaje o površini kontinenta - razumije smjenjivanje klimatskih i biljnih zona - uoče bogatstvo voda, biljnog i životinjskog svijeta - upoznaje elemente i strukturu stanovništva, probleme afričkog stanovništva - zna proizvode po kojima su afričke zemlje prepoznatljive u Svijetu - pokazuje na karti veće regije Afrike 	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> - uz korišćenje karte određuju geografski položaj Afrike i upoređuju ga sa drugim kontinentima - sakupljaju, vrše selekciju materijala (slikovni, tekstualni) za izradu projekta na temu površina kontinenta - na fotografiji, filmu prepoznaju karakterističan biljni svijet i vode Afrike - posmatraju audio-vizuelne sadržaje, čitaju tekstove o stanovništvu Afrike, samostalno zaključuju o načinu života i rada - rade zidne novine i panoa na temu savremenih problema afričkog stanovništva - pokazuju na kartii veće regije Afrike 	<ul style="list-style-type: none"> - Visoka Afrika - Niska Afrika - Prašuma, savana, stepa, pustinja - Crna i bijela Afrika - Kolonizacija - Tropski proizvodi 	Istorija Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none"> - Stari istok Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none"> - Društvo i države Starog Istoka - Kultura naroda Starog Istoka

Didaktička uputstva:

- Nastavnik organizuje aktivnost za izradu projekatskog rada, organizuje rad u grupama, upućuje učenike na korišćenje interneta, literature, audio i video zapisa itd. Upućuje učenike kako da sređuju, klasifikuju i prezentuju materijal. Pomaže učenicima u izradi zidnih novina i panoa.
- Sadržaj ove nastavne teme nastavnik treba da obogaćuje filmskim, tekstulanim, ilustrativnim materijalom.

Tema: AFRIKA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none"> - prepoznaje Saharu - upoznaje Egipat i pogled na drevne tajne - prepoznaje karakterističan životinjski svijet Afrike - saznaje o Kilimandžaru-krovu Afrike - razlikuje veće gradske centre Kejptaun, Kairo, Kazablanka ... - upoznaje karakteristično stanovništvo 	Učenici: <ul style="list-style-type: none"> - na osnovu fotografija, filma, opisuju Saharu, čitaju tekst: Oaza, Kamila zaključuju o uslovima života - posmatraju film o piramidima, razgovaraju o mističnosti piramida - razgovaraju o tekstu: Kenija u očuvanom životinjskom carstvu, Tanzanija - Safari u pratnji Masaja, - posmatraju film o prašumi Konga, savanama, prepoznaju karakteristične biljne i životinjske vrste, daju mišljenje o uslovima za život - na osnovu filma, fotografija opisuju karakteristična naselja, Viktorijine vodopade, Kilimandžaro - sakupljaju materijale sa interneta o karakterističnom stanovništvu i o istom izvještaju - slušaju karakterističnu muziku - rade foto albume karakterističnih rasa afričkog stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> - Sahara - Egipatske piramide - Prašuma, savana - Kilimandžaro - Kairo, Kejptaun, - Kazablanka 	Istorija Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none"> - Stari istok Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none"> - Društvo i države Starog Istoka - Kultura naroda Starog Istoka Biologija <ul style="list-style-type: none"> - Biljno carstvo i životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da navodi učenika da povezuju i koriste prethodna znanja i iskustva sa novim sadržajima, podstiče ih na slobodno razmišljanje, postavljanje pitanja, prosuđivanje, vrednovanje.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima može planirati druge geografske zanimljivosti Afričkog kontinenta.

Tema: AMERIKA – geografski položaj i otkriće;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: - zna geografski položaj Amerike - upozna otkriće i kolonizaciju Amerike	Učenici: - na karti određuju geografski položaj i upoređuju ga s drugim kontinentima - posmatraju film Kristifor Kolumbo, razgovaraju o filmu, zaključuju o uzrocima i posledicama kolonizacije Amerike	- Geografski položaj - Kolonizacija	

Didaktička uputstva:

- Razgovor treba voditi uz korišćenje fotografija, filmova, čitanja teksta i sl.

Tema: SJEVERNA AMERIKA – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznaje prirodu Sjeverne Amerike - analizira sastav stanovništva - razlikuje tipove i funkcije naselja - zna najvažnija prirodna bogatstva - uoči na karti glavne industrijske i poljoprivredne reone - procjenjuje ulogu SAD-a i Kanade u Svijetu - razvija kritički odnos prema tehnološkom razvoju i uništavanju prirode 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz pomoć karte i slikovnog materijala, filma, kategorišu i upoređuju prirodne cjeline, utvrđuju sličnosti i razlike - prikupljaju i vrše selekciju podataka sa interneta i odgovarajuće literature o značajnim vodnim objektima i o istom izvještavaju - koristeći grafikone, tabele analiziraju sastav stanovništva, pronalaze uzroke velikih kontrasta koncentracije stanovništva - na fotografiji, filmu prepoznaju karakteristične rase, naselja - uz korišćenje tematske karte kategorišu prirodna bogatstva i zaključuju o mogućnosti privređivanja - daju konkretne primjene rezultata savremene tehnologije, tehnike, nauke, proizvodnje hrane SAD-a i Kanade - razgovaraju o posledicama industrijalizacije, urbanizacije sa aspekta uništavanja prirode kao i mjerama zaštite. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prirodne karakteristike - Demografske karakteristike - Ekonomska obilježja - Politička podjela 	<p>Biologija</p> <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljno i životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da koristi metode i aktivnosti koje će podsticati i razvijati sposobnosti klasifikacije i sistematizacije, izdvajanje bitnog od nebitnog, kao i uočavanje važnih podataka i činjenica. Preporučujemo da se statistički podaci koriste samo ilustrativno ili komparativno.
- Sadržaj ove nastavne teme treba obogatiti filmskim, tekstualnim, ilustrativnim materijalom, a mnogo je mogućnosti za korišćenje interneta. Učenik treba upućivati na samostalan, kreativan rad i uz upotrebu različite dostupne literature.

Tema: SJEVERNA AMERIKA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - saznaje o Jeloustonu, prvom nacionalnom parku - analizira plovni put rijekom Sen Lorens - prepoznaje Veliki kanjon, osmo svjetsko čudo - upoznaje megalopoljse, Njujork, Los Anđeles, Toronto, Čikago - razlikuje karakteristično stanovništvo 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - posmatraju film o Jeloustonskom nacionalnom parku i zaključuju o oblicima zaštite - na osnovu filma, karte, ilustracija zaključuju o ekonomskom značaju velikih jezera i Sen Lorensa - uz korišćenje fotografija, filma opisuju kanjon Kolorada - izrađuju foto albume značajnih američkih građevina (Kip slobode, Golden Gejt ...) - na osnovu filma o indijancima razgovaraju o njihovom životu i položaju 	<ul style="list-style-type: none"> - Jeloustonski nacionalni park - Velika jezera, Nijagara, Sen Lorens - Kanjon Kolorado - Njujork, Toronto, Los Anđeles 	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da upućuje učenike na korišćenje raznovrsnih izvora znanja, ukaže na važnost korišćenja interneta na datu temu. Organizuje rad u grupama ili parovima, podstiče učenike na aktivnost, lični doprinos radu.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima može planirati i druge geografske zanimljivosti Američkog kontinenta.

Tema: SREDNJA AMERIKA – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - može ograničiti Srednju Ameriku - vrednuje plovidbeni značaj Panamskog kanala - saznaje o prirodnim obilježjima - razlikuje sastav stanovništva - zna proizvode po kojima su poznate države Srednje Amerike - može na političkoj karti pokazati države Srednje Amerike 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju oblasti Srednje Amerike i pokazuju veća ostrva, mora, zalive - posmatraju film o Panamskom kanalu i daju mišljenje o njegovom značaju - pronalaze na karti dominante oblike reljefa - na fotografiji prepoznaju karakteristične rase - na političkoj karti navode države njihove važne izvozne proizvode 	<ul style="list-style-type: none"> - Prirodna obilježja - Demografska obilježja - Ekonomske karakteristike - Politički pregled 	<p>Biologija</p> <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljno carstvo - Životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Učenike treba što više podsticati na samostalan, kreativan rad uz upotrebu geografskog atlasa, dječijih leksikona, enciklopedija, različite dostupne literature.

Tema: SREDNJA AMERIKA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- zna stare civilizacije- saznaje o velikom centru: Meksiko Siti	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- čitaju i analiziraju tekst: Tajanstveni svijet Maja; Meksiko-putevima drevnih civilizacija, Meksiko Siti, kažu najveći na Svijetu	<ul style="list-style-type: none">- Maje, Inke- Meksiko Siti	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da aktivira učenike mobilisanjem prethodnih znanja, upućuje ih na samostalno pronalaženje informacija.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima, može planirati druge geografske zanimljivosti Srednje Amerike.

Tema: JUŽNA AMERIKA – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjava geografski položaj - razlikuje velike prirodne cjeline - zna karakteristike geografskih i biljnih pojaseva - vrednuje značaj šuma i voda Amazonije - uočava rasnu izmiješanost stanovništva - prepoznaje karakteristična naselja - zna prirodna bogatstva i u vezi s tim privredni razvoj - na političkoj karti može navesti države Južne Amerike 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lociraju na karti oblasti koje pripadaju Južnoj Americi i određuju geografski položaj - uz korišćenje karte odgovarajućeg tekstualnog materijala, filma upoređuju velike prirodne cjeline - analiziraju geografske pojaseve i određuju osobine biljnih pojaseva - posmatraju film o Amazoniji i procjenjuju o značaju amazonskih šuma - analiziraju privrednu kartu, klasifikuju prirodna bogatstva - na osnovu odgovarajućih pokazatelja ocjenjuju privredni razvoj - na političkoj karti pokazuju države Južne Amerike 	<ul style="list-style-type: none"> - Amazon, La Plata - Ognjena zemlja - Andi - Akonkagva - Selvasi-prašume - Ljanosi-savane - Pampas-stepe - Tropske kulture 	<p>Biologija</p> <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljni svijet - Životinjski svijet

Didaktička uputstva:

- Nastavnici trebaju sve više podsticati individualni rad učenika, povećavati mogućnost samo obrazovanja učenika, osposobljavati ih da misle a da manje mehanički pamte.
- Sadržaj nastavne teme treba obogatiti filmskim, ilustrativnim, tekstualnim materijalom.

Tema: JUŽNA AMERIKA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- objašnjava Amazoniju, carstvo vode i šume- prepoznaje i opisuje Ande- razlikuje karakteristična naselja, Rio de Ženeiro, Buenos Aires	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- čitaju i analiziraju tekst: Amazon, slatkovodno more; Šume, pluća Zemlje; Naša planeta mora ostati zelena- posmatraju film o Andima, zaključuju o uslovima za život- rade foto-albume karakterističnih naselja u Južnoj Americi- slušaju karakterističnu muziku- posmatraju film o karnevalu u Riu i komentarišu- rade seminarske radove na datu temu	<ul style="list-style-type: none">- Amazonija- Andi- Rio de Ženeiro- Buenos Aires	

Didaktička uputstva:

- Nastavnik organizuje rad u timu, grupama, parovima. Pomaže učenicima u pripremanju materijala, prezentaciji i izvještaju o rezultatima grupnog rada.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima može planirati i druge geografske zanimljivosti Južne Amerike.
- Učenici treba da imaju mogućnost ponavljanja i utvrđivanja nakon završene nastavne teme.

Tema: AUSTRALIJA, OKEANIJA – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna geografski položaj Australije i Okeanije - opisuje površinu kontinenta - pronalazi uzroke za karakterističan biljni i životinjski svijet - upoznaje naseljavanje Australije - uoči na karti prostorni razmještaj stanovništva - saznaje o problemima u vezi sa snadbijevanjem vodom - ocjenjuje privredni razvoj - može odrediti ostrvske grupe Okeanije 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti određuju geografski položaj Australije i Okeanije i pronalaze razloge posebnosti - koristeći prethodno znanje i iskustvo određuju vrijeme u Australiji, zaključuju o razlikama u vremenu i godišnjim dobima u odnosu na Evropu - uz korišćenje karte, ilustracija, filma opisuju obalu, upoređuju prirodne jedinice - razgovaraju o problemu u vezi sa snadbijevanjem vodom - prosuđuju o kolonizaciji Australije - na osnovu odgovarajućih pokazatelja, vlastitog znanja daju mišljenje o privrednom razvoju - pokazuju na karti ostrvske skupine Okeanije 	<ul style="list-style-type: none"> - Prirodna obilježja - Društvena obilježja - Ekonomske karakteristike - Politički pregled 	<p>Biologija</p> <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljno carstvo - Životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da koristi raznovrsna očigledna nastavna sredstva, organizuje rad u grupama, parovima. Upućuje učenike na korišćenje literature, interneta, monografija, dječijih izdanja, leksikona, enciklopedija itd.

Tema: AUSTRALIJA, OKEANIJA – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- upoznaje oblike prirode: Veliki Koralni sprud, Nacionalne parkove- upoznaje karakteristično stanovništvo- razlikuje karakteristična naselja- prepoznaje karakteristična ostrva Okeanije, Havaje, Tahiti	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- na fotografiji, filmu prepoznaju i opisuju karakteristične prirodne jedinice- posmatraju film o Australijskim Aboridžinima i zaključuju o načinu života- sakupljaju podatke sa interneta (slikovne, tekstualne) o karakterističnim naseljima i ostrvima i o istom izvještavaju	<ul style="list-style-type: none">- Veliki koralni sprud- Havaji, Tahiti	Biologija Nastavne jedinice: <ul style="list-style-type: none">- Biljno carstvo- Životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Sadržaj ove nastavne teme treba obogatiti ilustrativnim, tekstualnim filmskim materijalom.
- Nastavnik zajedno sa učenicima može planirati i druge geografske zanimljivosti Australije i Okeanije.

Tema: POLARNE OBLASTI – prirodne i društvene karakteristike;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna geografski položaj Arktika i Antarktika - objašnjava polarnu klimu - uoči specifičnost biljnog i životinjskog svijeta - saznaje o načinu života i rada stanovništva 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju polarne oblasti i objašnjavaju geografski položaj - povezuju prethodno znanje određuju osobine polarne klime i zaključuju o uslovima za život - na fotografiji, filmu, prepoznaju karakterističan biljni i životinjski svijet, povezuju izgled životinja sa uslovima života - rade seminarski rad na temu života stanovništva (Eksima) u uslovima stalnog snijega i leda 	<ul style="list-style-type: none"> - Arktik - Antarktik 	<p>Biologija</p> <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljno carstvo - Životinjsko carstvo

Didaktička uputstva:

- Nastavnici treba da podstiču učenike da povezuju prethodna i novostečena znanja, da na konkretnim primjerima zaključuju o uslovima života.

Tema: POLARNE OBLASTI – geografske zanimljivosti;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- saznaje o otkriću Sjevernog i Južnog pola- razlikuje karakterističan životinjski svijet	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- čitaju i analiziraju tekst Robert Piri, prvi na cilju, Amundzen na južnom geografskom polu- posmatraju film o polarnim oblastima, zaključuju o uslovima za život- rade foto-albume karakterističnog životinjskog svijeta	<ul style="list-style-type: none">- Robert Piri- Amundzen	

Didaktička uputstva:

- Sadržaj ove nastavne teme treba obogatiti tekstualnim, ilustrativnim, filmskim materijalom.
- Nastavnik, zajedno sa učenicima, može planirati i druge geografske zanimljivosti polarnih oblasti.

IX Razred

1. Crna Gora, geografske karakteristike

- Položaj, veličina, granice
- Oblikovanje teritorije
- Prirodne karakteristike
 - Reljef
 - Planinska oblast
 - Jadranska oblast
 - Nizijska oblast, Zetsko-Bjelopavlička ravnica sa Nikšičkim i Cetinjskim poljem
 - Klima
 - Vode
 - Biljni i životinjski svijet
 - Nacionalni parkovi
- Društvene karakteristike
 - Stanovništvo
 - Naselja
 - Privreda

Tema: CRNA GORA – položaj, veličina, granice, državno uređenje;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizira geografski položaj Crne Gore - zna veličinu, granice, susjedne države, državno uređenje 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz korišćenje geografske karte objašnjavaju geografski položaj Crne Gore i izvode zaključke o pogodnostima položaja - uz pomoć karte, grafičkih pokazatelja upoređuju veličinu teritorije sa susjednim i drugim Evropskim državama - istražuju uz pomoć karte granice, navode susjedne države 	<ul style="list-style-type: none"> - Balkanska zemlja - Sredozemna - Kopnene, morske, prirodne, vještačke, etničke granice 	<p>Poznavanje društva</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osnovne karakteristike <p>Istorija</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nastavna jedinica: Proces dezintegracije Jugoslovenske zajednice i nastanak novih država

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na osnovne elemente geografskog položaja, veličine i granica Crne Gore.
- Nastavnik treba da upućuje i osposobljava učenike za korišćenje i čitanje geografske karte kao i izradu najjednostavnije karte Crne Gore.
- Nastavnik navodi učenike da povezuju prethodna znanja i iskustva sa novim sadržajem.

Tema: CRNA GORA - oblikovanje teritorije;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: - razumije oblikovanje državnih teritorija kroz prošlost	Učenici: - povezuju prethodna znanja i objašnjavaju oblikovanje prostora kroz prošlost	- Srednji vijek - Novi vijek	Istorija - (Formiranje teritorije kroz prošlost)

Didaktička uputstva:

- Sadržaj nastavne teme se može organizovati grupno uz konkretne zadatke.
- Nastavnik treba da pripremi raznovrsni materijal za grupe, pomaže učenicima u vezi sa korišćenjem materijala, sređivanjem podataka, pripremi efektne prezentacije i izvještaja o rezultatima grupnog rada.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike – reljef;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje faktore koji su formirali i mijenjali izgled zemljine površine - uoči na karti reljefne cjeline sa karakterističnim zonama - zna osnovne prirodne karakteristike reljefnih cjelina 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mobilišu prethodna znanja i objašnjavaju uticaj različitih faktora na izgled reljefa - lociraju na karti reljefne cjeline, objašnjavaju ih kao djelove sistema susjednih zemalja - posmatraju, istražuju oblike reljefa svog kraja, prikupljaju određeni materijal za izradu odjeljenjskih zbirki 	<ul style="list-style-type: none"> - Brdsko planinska oblast - Nizijska oblast - Primorska oblast 	<p>Poznavanje društva</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prirodno geografske oblasti

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na osnovne karakteristike reljefnih cjelina. Usmjerava učenike na detaljnika, zahtjevnija i trajnija posmatranja.
- Nastavnik treba da planira terenski rad, omogući učenicima posjetu nekog od interesantnih oblika reljefa u svom kraju i okolini.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike – planinska oblast;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik</p> <ul style="list-style-type: none"> - identifikuje pojas Dinarida i prostor Crne Gore u njemu - zna razmještaj značajnih planina, kotlina, riječnih dolina - ocjenjuje njihovu ulogu u prostoru - razlikuje reljefne oblike u kršu Crne Gore - analizira uslove za život 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazuju na karti prostiranje Dinarskog sistema i određuju položaj Dinarskog predjela u Crnoj Gori - na nijemoj karti unose odgovarajuće elemente - pronalaze na karti veće planinske nizove, kotline riječne doline i daju mišljenje o njihovoj ulozi u prostoru - uz pomoć karte samostalno zapisuju nekoliko vrhova preko 2000m - povezuju prethodna znanja i uz pomoć karte pronalaze prostore kraškog reljefa - na konkretnim primjerima zaključuju o uslovima za život 	<ul style="list-style-type: none"> - Dinarski sistem - Kraški reljef 	<p>Poznavanje društva Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prirodne geografske oblasti <p>Poznavanje društva</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekosistemi

Didaktička uputstva:

- Sadržaj ove nastavne teme treba obogatiti ilustrativnim, filmskim, tekstualnim materijalom kao i praktičnim radom na nijemoj karti. Kartu treba popunjavati postepeno u zavisnosti od naučenih sadržaja.

- Učenicima treba ukazati na osnovne reljefne karakteristike i prirodne ljepote ove oblasti, akcenat treba da bude na obradu onih sadržajima sa kojim se učenicim prvi put sreću.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike – jadranska oblast;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjava prostiranje Jadranske oblasti - identifikuje (u okviru razuđenosti) glavne reljefne oblike - uoči posebnosti Boko-Kotorskog zaliva - analizira uslove za život u Jadranskoj oblasti 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti određuju Jadransku oblast, objašnjavaju i zaključuju o važnosti geografskog položaja - na karti pronalaze različite oblike reljefa (primorske planine, polja) i razuđenosti obala (ostrva, poluostrva, zalive) - na osnovu filma, fotografija, vlastitog zapažanja objašnjavaju Boko-Kotorsku obalu - na konkretnim primjerima samostalno zaključuju o uslovima za život - izrađuju foto-albume sa motivima crnogorskog primorja 	<ul style="list-style-type: none"> - Sutorina, Bojana - Oštri rt, Luštica - Boka Kotorska 	<p>Poznavanje društva Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prirodne geografske oblasti <p>Biologija</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekosistemi

Didaktička uputstva:

- Učenicima treba ukazati na najbitnije reljefne karakteristike i prirodne ljepote Jadranske oblasti, akcenat treba da bude obradu onih sadržaja sa kojim se učenici prvi put sreću.

- Nastavnik treba da navodi učenike da povezuju i koriste prethodna znanja i iskustva sa novim sadržajima, podstiče ih na slobodno razmišljanje i postavljanje pitanja.
- Nastavnik treba da omogući učenicima posjetu Jadranske oblasti, pomaže učenicima u prikupljanju određenog materijala i zajedno sa njima pripremaju izložbu sa motivima Jadranske oblasti.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike – nizijska oblast, Zetsko-Bjelopavlička ravnica sa Nikšićkim i Cetinjskim poljem;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjava geografski položaj Zetske i Bjelopavličke ravnice, Nikšićkog i Cetinjskog polja - uoči na karti glavne reljefne oblike - može uočiti saobraćajni i privredni značaj Nizijske oblasti 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti pronalaze prostor Zetske i Bjelopavličke ravnice, Nikšićkog i Cetinjskog polja i upoređuju njihov položaj sa planinskim i primorskim oblastima u Crnoj Gori - uz pomoć karte navode i opisuju glavne reljefne oblike - uz korišćenje karte, slikovnog materijala, filma povezuju uticaj reljefa na saobraćaj i privredu pomenutog prostora 	<ul style="list-style-type: none"> - Zetska ravnica - Bjelopavlička ravnica - Nikšićko polje - Cetinjsko polje 	<p>Poznavanje društva Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prirodne geografske oblasti <p>Biologija</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekosistemi

Didaktička uputstva:

- Učenicima treba ukazati na osnovna reljefna obilježja ove oblasti, akcenat treba da budu na obradu onih sadržaja sa kojima se učenicim prvi put sreću.
- U skladu sa mogućnostima određeni sadržaji se mogu izvoditi na terenu.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike - klima;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- analizira geografske faktore koji utiču na klimu Crne Gore- razlikuje klimatske elemente- znaju klimatske tipove- uočava izvore zagađenja vazduha i razumiju potrebu njegove zaštite	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- ponove klimatske faktore i elemente i uz pomoć karte objašnjavaju faktore koji utiču na klimu Crne Gore- na osnovu grafičkih pokazatelja daju mišljenje o klimatskim elementima- određuju osobine klimatskih tipova- posmatraju u meteorološkoj stanici način mjerenja klimatskih elemenata- diskutuju o problemu zagađenja vazduha i predlažu vlastita rješenja	<ul style="list-style-type: none">- Sredozemna klima,- Izmijenjeno-sredozemna klima- Umjereno-kontinentalna klima- Planinska klima	Biologija Nastavna jedinica: <ul style="list-style-type: none">- Zaštita i unapređenje životne sredine Poznavanje društva Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Republika Crna Gora Nastavna jedinica: <ul style="list-style-type: none">- Prirodne geografske oblasti

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da navodi učenike da na osnovu usvojenih i novih znanja iskustava ustanove sličnosti i razlike između različitih tipova klime i da zaključuju o uslovima za život.
- Nastavnik treba da omogući učenicima posjetu meteorološkoj stanici.
- Posebno naglasi problem zagađenja vazduha i podstiče učenike da samostalno razmišljaju o mjerama zaštite.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike - vode;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje vrste i raspored voda u Crnoj Gori - analizira razmještaj kopnenih voda i njihov značaj - Opisuje specifičnost rijeka i jezera - razumije fizička i hemijska svojstva voda Jadranskog mora - zna slivove kojima pripadaju rijeke Crne Gore i njihove veće pritoke - saznaje o vodama u kršu i problemima koji prate stanovništvo u uslovima bezvodnosti - identifikuje probleme u vezi snabdijevanja čistom vodom, probleme zagađenja voda i mjerama njihove zaštite 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezujući prethodno znanje i vlastito iskustvo kategorišu vode Crne Gore - na osnovu filma, literature slikovnog materijala, vlastitog zapažanja analiziraju svojstva voda Jadrana - pokazuju na karti slivove kojima pripadaju crnogorske rijeke i njihove veće pritoke - uz korišćenje karte samostalno zapisuju nazive rijeka koje teku prema susjednim zemljama - posmatraju film o rijeci Tari i daju mišljenje o njenom značaju - sakupljaju, vrše selekciju materijala (tekstualni, slikovni) na temu vode Crne Gore, rade zidne novine, panoje, odjeljenjske albume - pronalaze na karti jezera Crne Gore, kategorišu ih, navode načine privrednog iskorišćavanja, potkrepljuju to primjerima - na osnovu vlastitog iskustva, filma, slikovnog materijala diskutuju o ekološkim problemima i zaštiti voda Crne Gore (sa osvrtom na svoj kraj) i predlažu vlastita rješenja 	<ul style="list-style-type: none"> - Jadransko more - Rijeke - Jezera - Vode u kršu 	<p>Biologija Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i unapređenje životne sredine - Ekosistemi <p>Poznavanje društva Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prirodne geografske oblasti

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da planira terenski rad, omogući učenicima posjetu vodnih objekata u svom kraju i okolini. Usmjerava učenike na detaljnija posmatranja, ispitivanja, upotrebljavanja različitih čula.
- Nastavnik treba da navodi učenike da na osnovu vlastitih znanja i iskustava ustanovljavaju sličnosti i razlike među različitim vodama i da zaključuju o njihovom značaju.
- Nastavnik treba da posebno naglasi problem sve veće nestašice čiste vode i usmjerava ih na kritičko razmišljanje o štetnom uticaju čovjeka na okolinu.
- Nastavnik treba da uputi učenike na različite izvore saznanja.

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike – tlo, biljni i životinjski svijet

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje vrste tla - razlikuje biljne i životinjske zajednice planinske i primorske Crne Gore - zna zaštićene biljne i životinjske vrste i zajednice - identifikuje veća šumska područja Crne Gore - razumije važnost ekološke ravnoteže - razvija kritički odnos prema tehnološkom razvoju, nekontrolisanoj sjeći šuma, šumskim požarima 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sakupljaju odgovarajući material i rade zbirku vrsta tla - na fotografiji, filmu prepoznaju tipične predstavnike biljnih i životinjskih zajednica na prostoru Crne Gore - čitaju i analiziraju tekst o zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama - pokazuju na karti najšumovitija područja Crne Gore - razgovaraju o značaju šuma, posledicama negativnog uticaja čovjeka po biljni i životinjski svijet, predlažu vlastita rješenja - posmatraju i istražuju šume u svom kraju, prikupljaju određene uzorke, izrađuju odjeljenjske zbirke, albume, panoe 	<ul style="list-style-type: none"> - Životna sredina - tlo - Biljna zajednica - Makije - Šume - Trave 	<p>Biologija</p> <p>Nastavne jedinice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biljno carstvo, Životinjsko carstvo; Ekosistemi; Ekološka karta Crne Gore-ugrožene vrste

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da navodi učenike da na osnovu vlastitih znanja i iskustava na konkretnim primjerima pronalaze sličnosti i razlike između različitih biljnih i životinjskih zajednica, sa akcentom na svoj kraj, izvode zaključke o njihovom značaju.
- Nastavnik treba posebno da naglasi ugroženost biljnih i životinjskih vrsta od strane čovjeka.
- Sadržaj nastavne teme obogaćuje ilustrativnim, filmskim materijalom, planira posjetu, po mogućnosti zoo-vrtu, botaničkoj bašti, prirodnjačkoj zbirci, stakleniku, rasadniku ...

Tema: CRNA GORA - prirodne karakteristike - nacionalni parkovi;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- objašnjava pojam nacionalnog parka- analizira nacionalne parkove Crne Gore- procjenjuje odnos čovjeka prema zaštićenim prirodnim objektima	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- određuju osobine (pojedinačno) nacionalnih parkova, upoređuju ih pronalaze sličnosti i razlike- na konkretnom primjeru kritikuju negativan odnos čovjeka prema zaštićenoj prirodi- sakupljaju, vrše selekciju materijala za izradu panoa, foto albuma na temu nacionalnih parkova Crne Gore	<ul style="list-style-type: none">- Biogradska gora- Skadarsko jezero- Durmitor- Lovćen	Biologija Nastavna jedinica: <ul style="list-style-type: none">- Ekološka karta Crne Gore-ugrožene vrste, Ekosistemi

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da podstiče učenike ka traženju odgovora zašto se neka područja stavljaju pod zaštitu.
- Organizuje grupni oblik rada uz konkretne zadatke, upućuje učenike na različite izvore saznanja, pomaže im u prikupljanju, selekciji materijala, pripremi izvještaja.
- Nastavnik treba da planira posjetu nekom od nacionalnih parkova Crne Gore.

Tema: CRNA GORA - društvene karakteristike - stanovništvo;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznaje elemente i strukturu stanovništva - uočava na karti prostorni razmještaj stanovništva - razumije razloge masovnih migracija i emigracija nekad i danas 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz korišćenje odgovarajućih pokazatelja analiziraju elemente i različite structure stanovništva - diskutuju na temu o bogatstvu različitosti - analiziraju činioce koji su uticali na raspored stanovništva i različitu gustinu naseljenosti - objašnjavaju uzroke i posledice migracija stanovništva, na karti određuju pravce kretanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Elementi stanovništva - Struktura stanovništva - Migracije 	<p>Poznavanje društva</p> <p>Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Moja opština <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo moje opštine

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na osnovne karakteristike stanovništva, u obradi sadržaja neizbježna je upotreba određenih statističkih podataka, dijagrama grafikona.
- Nastavniku se preporučuje da od učenika ne zahtijeva memorisanje brožanih podataka, već ih upućuje kako da se koriste.
- Nastavnik treba da planira posjete institucijama kulture, zajedno sa učenicima planira izlet do važnijih kulturno-istorijskih spomenika svog kraja, planira posjetu zavičajnom muzeju, mauzoleju na Lovćenu.

Tema: CRNA GORA - društvene karakteristike - naselja;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik: <ul style="list-style-type: none">- razlikuje vrste, funkcije i tipove naselja- opisuje i objašnjava funkcije Podgorice, Cetinja i drugih naselja	Učenici: <ul style="list-style-type: none">- koristeći vlastita iskustva, fotografije, film, kategorišu naselja u Crnoj Gori, objašnjavaju tipove seoskih i gradskih naselja- daju konkretne primjere za tipove i pojedine funkcije naselja- sakupljaju, odabiraju različiti materijal (tekstualni, slikovni), izrađuju zidne novine, foto albume na temu naselja Crne Gore- rade seminarske radove na datu temu	<ul style="list-style-type: none">- Seoska naselja- Gradska naselja	Poznavanje društva Nastavna tema: <ul style="list-style-type: none">- Moja opština Nastavna jedinica: <ul style="list-style-type: none">- Naselja u opštini

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na različite funkcije i tipove naselja, osmišljava rad u timu (grupama), pomaže učenicima u popunjavanju nijeme karte, izrade seminarskih radova.
- Nastavnik treba da planira i osmišljava posjetu Podgorici i Cetinju.

Tema: CRNA GORA - društvene karakteristike - privreda;

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje privredne potencijale primorske, planinske i nizijske Crne Gore - razlikuje poljoprivredne potencijale i proizvode - zna energetske potencijale i položaj energetskih objekata, položaj i ležišta rudnika - navodi vrste industrije, raspored i položaj industrijskih objekata - znaju važnost turizma u privredi Crne Gore - zna turističke potencijale u Crnoj Gori - zna vrste saobraćaja, važne saobraćajne pravce i veze sa susjednim državama 	<p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na osnovu vlastitih znanja i tematske karte navode privredne potencijale Crne Gore uz pomoć geografske karte, filma, fotografija navode turističke vrijednosti i turistička mjesta Crne Gore - izrađuju turističku kartu Crne Gore - prosuđuju o razvoju stočarstva i zemljoradnje - rade foto-albume najinteresantnijih poljoprivrednih proizvoda planinske i primorske Crne Gore - rade nacionalni jelovnik - na tematskoj karti analiziraju energetske i rudne potencijale i zaključuju o mogućnostima privređivanja - na osnovu vlastitog iskustva navode važnije industrijske objekte - na saobraćajnoj karti pokazuju važnije saobraćajne pravce i veze sa susjednim državama 	<ul style="list-style-type: none"> - Turizam - Poljoprivreda - Industrija - Saobraćaj 	<p>Poznavanje društva Nastavna tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Republika Crna Gora <p>Nastavna jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osnovni pojmovi o privređivanju

Didaktička uputstva:

- Nastavnik treba da ukaže na razvoj privrede u cjelini i pojedinim privrednim djelatnostima kao i o prirodnoj osnovi razvoja. S obzirom na složenost ove problematike težište treba da bude na najvažnije karakteristike razvoja.
- Nastavnik treba da izbjegava suvoparno nabranje brojčanih podataka.

- U zavisnosti od okruženja i mogućnosti nastavnik treba da planira posjetu nekom poljoprivrednom dobru, individualnom seoskom gazdinstvu, fabrici ili zanatskoj radionici.

5. Didaktička uputstva

Nastavnicima se preporučuje orijentacioni broj časova po nastavnim temama kao i sadržajima koje treba obraditi.

Ciljevi nastave su dati tabelarno i razvrstani su po sadržajima. Ostvarujemo ih kroz aktivnosti učenika. Aktivnosti mogu istovremeno ostvariti više ciljeva, a isto tako jedan cilj se može ostvariti preko više različitih aktivnosti. Veze su naznačene u didaktičkim uputstvima i korelaciji među predmetima.

Sloboda i kreativnost nastavnika ispoljavat će se kroz samostalno planiranje i određivanje tipova časova, izbor nastavnih metoda i oblika rada, raspored nastavnih sadržaja, izbor nastavnih sredstava i aktivnosti za svaku nastavnu temu. Primjeri aktivnosti su predlozi i nastavnik može upotrijebiti i druge načine za ostvarivanje ciljeva. Prilikom planiranja nastavnog sadržaja nastavnik treba da vodi računa o sposobnostima i uzrastu učenika, njegovim potrebama i interesovanjima, uslovima i nastavnim sredstvima kojima škola raspolaže.

Nastavnicima se preporučuje da u okviru svake tematske cjeline obrade i odgovarajuće sadržaje iz neposredne okoline, vodeći računa o usklađenosti sadržaja, kako bi učenici mogli praviti poređenja određenih nastavnih sadržaja sa njima poznatim i bliskim iz neposrednog okruženja.

U nastavi geografije se srećemo sa mnoštvom geografskih informacija, pojmova, naziva, statističkih podataka. U tom pogledu veoma je važno da se razvijaju sposobnosti za najlakše i najbrže usvajanje, obradu i primjenu geografskih informacija. Nastavnici trebaju koristiti metode i aktivnosti koje će podsticati i razvijati sposobnosti klasifikacije i sistematizacije, izdvajanje bitnog od nebitnog, kao i uočavanje važnih podataka i činjenica.

Da bi se ostvario kvalitet i trajnost stečenih znanja neophodno je ostvariti korelaciju među različitim nastavnim predmetima. Sama priroda geografije, kao nauke koja predstavlja sintezu i sponu između prirodnih i društvenih nauka, a samim tim podrazumijeva i korišćenje dostignuća drugih nauka, predstavlja idealan model za usvajanje sistema pojmova, što je jedan od osnovnih ciljeva učenja uopšte.

Ne postoji samo jedan model dobro časa, ali postoje zahtjevi koje treba uvažavati da bi čas bio dobar. Prilikom planiranja časa, nastavnik treba da ima na umu cilj (šta treba postići časom), koji je najbolji način za to i kojim sredstvima raspolaže. Učenici treba u najvećoj mjeri da učestvuju u svakoj fazi nastave, treba im dati mogućnost da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, da rade u grupama i istražuju.

Radi zanimljivosti i efikasnosti geografske nastave preporučuju se različiti načini motivacije u toku cjelokupne nastave. Veoma je važna upotreba savremenog audio-vizuelnog materijala, dijapozitiva, video snimaka, filmova, pisanih dokumenata, statistike, priča, muzike itd. koje pomažu učeniku da formira slike o životu ljudi na Zemlji. Zato je važno da učenik samostalno nauči da traži, procjenjuje, prilagođava i koristi informaciju.

Zbog prirode predmeta nastavnik treba da se oslanja i na materijal koji učenici kontinuirano prikupljaju, pa se preporučuje da ga nastavnik čuva i izlaže na sistematski način na vidno mjesto u učionici, što je dodatno motivaciono sredstvo za učenike, a naročito je korisno pri sistematizaciji gradiva. Takođe odabrani materijal može koristiti i za dizajniranje kabineta.

Poseban značaj za nastavu geografije ima primjena kompjuterske tehnologije. Preporučuje se upotreba kompjutera sa LCD projektorom i dostupnost kompjuterskih programa za prikazivanje i obradu statističkih materijala, tematskih karata. Veoma su pogodne raznovrsne diskete sa geografskim sadržajima, a mnogo je mogućnosti za korišćenje interneta.

Metod rada s kartama u nastavi treba da zauzima značajno mjesto, jer se karta ne usvaja odjednom. Rad s kartama učenici treba da savladaju postepeno, pomoću planskog i strpljivog rada nastavnika. Najprihvatljiviji i najadekvatniji način rada s kartama je početi od predstava i pojmova u prostoru, njegovom predstavljanju, orijentaciji, pa tek onda ka složenijim zadacima.

U nastavi geografije posebnu važnost treba posvetiti terenskom radu i ekskurzijama, posjeti različitim specijalizovanim institucijama, izletima kada su učenici u prilici da najlakše mogu povezati teoriju sa praksom, uvježbavati primjenju jednostavnih istraživačkih metoda. Prilikom izvođenja nastavnog plana obavezno je izvoditi najmanje jednu cjelodnevnu ekskurziju, dok terenske vježbe treba izvoditi što je moguće više. Terenski rad se može organizovati i u prilikama kada se organizuju prirodnjački dani, ekološki dani, akcije gorana i sl.

U nastavi geografije ekološka nota treba da bude što češće prisutna. Preporučujemo da se ukaže na međuzavisnost čovjeka i prirode kao i neophodnost odgovornog korišćenja prirodnih bogatstava. Imajući u vidu narušavanje ravnoteže u prirodnoj sredini potrebno je insistirati na prevenciji i zaštiti.

6. Korelacije među predmetima

Korelacije među predmetima su date u tabelama.

7. Standardi znanja (ispitni katalog)

VI Razred

Tema: UVOD U GEOGRAFIJU

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju predmet proučavanja i podjelu geografije

Tema: KOSMOS I ZEMLJA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju šta je Kosmos, vrste nebeskih tijela, njihov položaj i kretanje
- Znaju šta je Sunčev sistem
- Znaju položaj Zemlje u Sunčevom sistemu

Tema: PLANETA ZEMLJA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju oblik i veličinu Zemlje
- Imenuju i pokazuju na karti Svijeta velike djelove kopna i vode kontinente, okeane
- Upoređuju kontinente i okeane s obzirom na veličinu, geografski položaj, razuđenost obala
- Znaju osnovne elemente građe Zemlje i Zemljine kore
- Znaju osnovne oblike reljefa
- Znaju objasniti pojavu vulkana i zemljotresa

- Uočavaju promjene u prirodi koje je prouzrokovao čovjek

Tema: PREDSTAVLJANJE ZEMLJINE POVRŠINE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju načine prikazivanja Zemljine površine
- Znaju elemente geografske karte
- Znaju da objasne pojmove: uporednici, podnevcu, ekvator, grinič, zemljini polovi
- Znaju šta je nadmorska i relativna visina
- Znaju predstavljanje reljefa na karti
- Znaju da se orijentišu na karti i uz pomoć nje da odrede strane svijeta
- Znaju koristiti geografsku kartu kao izvor geografskih znanja i informacija
- Znaju i primjenjuju različite načine orijentacije u prirodi

Tema: KRETANJE I POSLEDICE NJENIH KRETANJA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti okretanje Zemlje oko svoje ose i njegove posledice
- Znaju objasniti kretanje Zemlje oko Sunca i njegove posledice
- Znaju objasniti smjenu godišnjih doba i pojavu toplotnih pojaseva
- Razumiju posledice zemljinih kretanja na život i rad ljudi
- Poznaju i koriste vremenske odrednice (dan, nedjelja, mjesec, godina)

Tema: VAZDUŠNI OMOTAČ ZEMLJE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju šta je atmosfera i njen sastav
- Znaju ocijeniti značaj vazduha za život na Zemlji
- Uočavaju i razumiju osnovne pojave i procese atmosfera
- Razumiju pojam vremena i klime
- Znaju elemente vremena i klime
- Znaju uticaj geografskih faktora na klimu
- Znaju raspored klimatskih tipova
- Razumiju potrebu očuvanja, unapređenja i zaštite životne sredine

Tema: VODE NA ZEMLJI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Poznaju osnovne pojave i procese u hidrosferi
- Razumiju značaj vode za život na Zemlji
- Razlikuju vode u prirodi i objašnjavaju nastanak padavina
- Znaju oblike razuđenosti obala
- Znaju fizičke i hemijske osobine morske vode
- Znaju objasniti pojmove: podzemne vode, izvor, ušće, vodostaj, riječna mreža, riječni sistem
- Uočavaju probleme nestašice čiste vode
- Shvate potrebu očuvanja, unapređenja i zaštite voda i učestvuju u akcijama na lokalnom nivou

Tema: BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET NA ZEMLJI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Razumiju zonalni raspored biljnog i životinjskog svijeta na Zemlji
- Razumiju značaj biljnog svijeta, posledice uništenja i propadanja šuma
- Shvate odnos čovjek – vegetacija i potrebu zaštite i unapređenja biljnog svijeta
- Razlikuju biljni i životinjski svijet pojedinih toplotnih pojaseva na Zemlji

VII Razred

Tema: STANOVNIŠTVO I NASELJA NA ZEMLJI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju broj i raspored stanovnika na Zemlji
- Uoče naseljeni i nenaseljeni dio zemljine površine
- Razumiju uzroke i posljedice različitog kretanja stanovništva na Zemlji
- Znaju strukture svjetskog stanovništva i uvažavaju različitosti među njima
- Znaju navesti najvažnije probleme svjetskog stanovništva
- Poznaju osnovne tipove i funkcije naselja

Tema: GEOGRAFSKA SREDINA I LJUDSKE DJELATNOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju razlike između prirodne i geografske sredine
- Znaju objasniti pojam geografske regije
- Znaju prirodne resurse, obnovljive i neobnovljive
- Znaju pojam privrede i navesti privredne djelatnosti

Tema: EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju odrediti granice Evrope
- Znaju objasniti geografski položaj
- Znaju opisati obale Evrope i pokazati na karti oblike razuđenosti
- Znaju opisati veće planinske sisteme, nizije, međusobno ih uporediti, pokazati na karti
- Znaju objasniti klimatske oblasti
- Znaju najduže rijeke, veća jezera i njihov značaj
- Znaju osnovne karakteristike biljnih i životinjskih zajednica
- Znaju elemente i različite strukture evropskog stanovništva
- Prepoznaju govorna područja
- Znaju značaj Evropske Unije za saradnju evropskih država
- Razumiju integracijske procese u Evropi
- Znaju da izdvoje regionalne cjeline na osnovu njihovih prirodnih i društvenih karakteristika

Tema: JUŽNA EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Južne Evrope
- Znaju osnovne karakteristike prirode
- Znaju elemente i različite structure stanovništva
- Poznaju stare civilizacije u Južnoj Evropi i razumiju njihovu ulogu u širenju kulture
- Razlikuju tipove naselja
- Uoče međuzavisnost prirode i privrede
- Razumiju saobraćajni i turistički značaj Sredozemlja
- Znaju osnovne prirodne i društvene karakteristike država Južne Evrope

Tema: ZAPADNA EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Zapadne Evrope
- Znaju osnovne prirodne odlike
- Znaju karakteristike stanovništva
- Razumiju privrednu razvijenost
- Razumiju posljedice tehnološkog razvoja i shvate potrebu zaštite i unapređenja životne sredine

- Znaju osnovne prirodne i društvene karakteristike države Zapadne Evrope

Tema: SREDNJA EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti tranzitni položaj Srednje Evrope
- Znaju ocijeniti pogodnost Srednje Evrope u reljefnom, saobraćajnom smislu i pogodnosti za život ljudi
- Znaju objasniti saobraćajni i privredni značaj Dunava
- Znaju narode Srednje Evrope i kojim jezičkim i vjerskim grupama pripadaju
- Uoče međuzavisnost prirode i privređivanja
- Analiziraju posledice industrijalizacije i shvate potrebu zaštite i unapređenja životne sredine
- Znaju države Srednje Evrope, njihove osnovne prirodne i društvene karakteristike

Tema: SJEVERNA EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Sjeverne Evrope
- Znaju osnovne karakteristike prirode
- Znaju objasniti pojavu polarne noći i polarnog dana
- Uoče uticaj polarne klime na naseljenost i način života
- Prepoznaju karakteristična naselja
- Znaju države Sjeverne Evrope, njihove osnovne prirodne i društvene karakteristike

Tema: ISTOČNA EVROPA, PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj
- Znaju uzroke kontinentalnosti
- Znaju opisati veće prirodno-geografske jedinice
- Znaju objasniti pojmove: tundra, tajga, stepa, černoziem
- Znaju karakteristike stanovništva
- Prepoznaju karakteristična naselja
- Znaju države Istočne Evrope i njihove osnovne prirodne i društvene karakteristike

VIII Razred

Tema I: AZIJA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Azije
- Znaju horizontalnu i vertikalnu razuđenost kontinenta
- Znaju razlikovati klimatske tipove
- Znaju pokazati na karti veće vodene tokove i njihov značaj
- Prepoznaju karakterističan biljni i životinjski svijet
- Znaju elemente i različite strukture stanovništva i važne probleme u vezi sa stanovništvom
- Znaju važnija prirodna bogatstva i oblike privređivanja
- Znaju da izdvoje regionalne cjeline na osnovu njihovih prirodnih i društvenih karakteristika
- Mogu na političkoj karti pokazati države pojedinih regija

Tema I: AZIJA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju opisati Himalaje

- Znaju vrijednosti Kineskog zida
- Prepoznaju karakteristična naselja
- Prepoznaju karakteristične narode Azije

Tema II: AFRIKA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Afrike
- Znaju osnovne reljefne karakteristike kontinenta
- Znaju smjenjivanje klimatskih i biljnih zona, izvesti zaključke o uslovima za život
- Znaju najznačajnije vodne objekte
- Znaju osnovne karakteristike biljnog i životinjskog svijeta
- Znaju elemente i različite strukture stanovništva, probleme stanovništva u Africi
- Znaju proizvode po kojima su afričke zemlje prepoznatljive u Svijetu
- Znaju da izdvoje regionalne cjeline na osnovu njihovih prirodnih i društvenih karakteristika
- Mogu na političkoj karti pokazati države pojedinih regija

Tema II: AFRIKA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju opisati Saharu, egipatske piramide
- Prepoznaju karakterističan biljni i životinjski svijet
- Znaju karakteristike Kilimandžara
- Prepoznaju karakteristična naselja i stanovništvo

Tema III: AMERIKA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj
- Znaju otkriće i kolonizaciju Amerike

Tema III: SJEVERNA AMERIKA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju osnovne odlike prirode Sjeverne Amerike
- Znaju sastav stanovništva
- Prepoznaju karakteristična naselja
- Znaju kako prirodni i društveni faktori utiču na razvoj privrede i razmještaj privrednih djelatnosti
- Znaju ulogu SAD-a u Svijetu
- Znaju kako ljudi mijenjaju prirodu i kako te promjene mogu imati štetne posledice
- Znaju države Sjeverne Amerike

Tema III: SJEVERNA AMERIKA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju opisati Jelouston, prvi nacionalni park
- Znaju značaj Velikih jezera i plovni put rijekom Sen Lorens
- Prepoznaju veliki kanjon Kolorada
- Prepoznaju karakteristična naselja i stanovništvo

Tema IV: SREDNJA AMERIKA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj
- Znaju plovidbeni značaj Panamskog kanala
- Znaju osnovna obilježja prirode
- Prepoznaju karakteristično stanovništvo
- Znaju navesti važnije poljoprivredne proizvode po kojima su zemlje Srednje Azije prepoznatljive u Svijetu
- Mogu na političkoj karti pokazati države Srednje Amerike

Tema IV: SREDNJA AMERIKA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Poznaju stare civilizacije u Srednoj Americi
- Prepoznaju veliki centar Meksiko Siti

Tema V: JUŽNA AMERIKA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Južne Amerike
- Znaju osnovne odlike prirode
- Znaju karakteristične biljne pojaseve
- Znaju ocijeniti značaj šuma i voda Amazonije
- Prepoznaju karakteristično stanovništvo I naselja
- Znaju kako prirodni i društveni faktori utiču na razvoj privrede i razmještaj privrednih djelatnosti
- Mogu na političkoj karti pokazati države Južne Amerike

Tema V: JUŽNA AMERIKA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju značaj Amazonije
- Prepoznaju i opisuju Ande
- Prepoznaju karakteristična naselja

Tema VI: AUSTRALIJA I OKEANIJA

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj
- Znaju opisati površinu kontinenta
- Znaju uzroke za karakterističan biljni i životinjski svijet
- Znaju karakteristike stanovništva
- Znaju navesti privredne odlike
- Mogu pokazati na karti ostrvske skupine Okeanije

Tema VI: AUSTRALIJA I OKEANIJA

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju karakteristične prirodne oblike, Veliki koralni sprud, Nacionalne parkove
- Razlikuju karakteristično stanovništvo
- Prepoznaju karakteristična naselja

- Prepoznaju karakteristična ostrva Okeanije

Tema VII: POLARNE OBLASTI

PRIRODNE I DRUŠTVENE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Arktika i Antarktika
- Znaju objasniti polarnu klimu
- Uoče specifičnost biljnog i životinjskog svijeta
- Znaju opisati način života i rada ljudi u polarnim uslovima

Tema VII: POLARNE OBLASTI

GEOGRAFSKE ZANIMLJIVOSTI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju o istraživanju Sjevernog i Južnog pola
- Prepoznaju karakterističan životinjski svijet

IX Razred

CRNA GORA, GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Tema: POLOŽAJ, VELIČINA GRANICE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Crne Gore, veličinu, granice
- Znaju navesti susjedne države

Tema: OBLIKOVANJE TERITORIJE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Razumiju oblikovanje državnih teritorija kroz prošlost

Tema: 1. PRIRODNE KARAKTERISTIKE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju faktore koji su formirali i mijenjali izgled zemljne površine
- Znaju reljefne cjeline sa karakterističnim zonama
- Znaju osnovne prirode odlike reljefnih cjelina

Tema: 1.1. PLANINSKA OBLAST

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Identifikuju pojas Dinarida i prostor Crne Gore u njemu
- Znaju pokazati na karti razmještaj značajnijih planina, kotlina, riječnih dolina
- Znaju ocijeniti njihovu ulogu u prostoru
- Znaju oblike reljefa u kršu i analizirati uslove za život

Tema: 1.2. JADRANSKA OBLAST

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti prostiranje Jadranske oblasti
- Znaju glavne reljefne oblike
- Znaju objasniti posebnost Boke Kotorske
- Znaju objasniti uslove za život

Tema: 1.3. NIZIJSKA OBLAST,

ZETSKO-BJELOPAVLIČKA RAVNICA SA NIKŠIĆKIM I CETINJSKIM POLJEM

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti geografski položaj Zetske i Bjelopavličke ravnice, Nikšičkog i Cetinskog polja
- Znaju glavne reljefne oblike
- Znaju objasniti njihov saobraćajni i privredni značaj

Tema: 2. KLIMA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju faktore koji utiču na klimu Crne Gore
- Znaju klimatske elemente
- Znaju opisati klimatske tipove i ocijeniti njihov uticaj na život i mogućnost privređivanja
- Uoče izvore zagađenja vazduha i razumiju potrebu njegove zaštite

Tema: 3. VODE

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju vrste i raspored voda u Crnoj Gori
- **Znaju specifičnosti rijeka i jezera**
- Znaju fizička i hemijska svojstva Jadranskog mora
- Znaju slivove kojima pripadaju rijeke Crne Gore i pokazati na karti veće vodene tokove
- Znaju vode u kršu i probleme stanovništva u uslovima bezvodnosti
- Znaju razmještaj kopnenih voda i objasniti njihov značaj
- Razumiju probleme u vezi sa zagađenjem voda i učestvuju u akcijama njihove zaštite

Tema: 4. TLO, BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET

Nakon ove teme učenici trebaju da

- **Znaju vrste tla**
- Znaju biljne i životinjske zajednice planinske i primorske Crne Gore
- Znaju zaštićene biljne i životinjske vrste
- Znaju šumska područja Crne Gore
- Znaju kako ljudi mijenjaju prirodu i da neke od tih promjena mogu imati štetne posledice
- Znaju da su prirodni resursi ograničeni, a neki i neobnovljivi
- Učestvuju u akcijama zaštite životne sredine

Tema: NACIONALNI PARKOVI

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti pojam nacionalnog parka
- Znaju opisati nacionalne parkove Crne Gore

Tema: STANOVNIŠTVO

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju objasniti elemente i različite strukture stanovništva
- Mogu uočiti prostorni razmještaj stanovništva
- Znaju razloge migracija, nekad i sad

Tema: NASELJA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju razlikovati naselja u odnosu na tipove i funkcije
- Opisuju i objašnjavaju funkcije Podgorice, Cetinja i drugih naselja

Tema: PRIVREDA

Nakon ove teme učenici trebaju da

- Znaju privredne potencijale, primorske, planinske i nizijske Crne Gore
- Znaju poljoprivredne potencijale
- Znaju energetske potencijale, položaj energetskih objekata, položaj i ležišta rudnika
- Znaju vrste industrije u Crnoj Gori i položaj važnijih industrijskih objekata
- **Znaju važnost turizma u privredi Crne Gore**
- Znaju turističke potencijale
- Znaju važne saobraćajne pravce i veze sa susjednim državama

8. Način provjeravanja znanja i stručne osposobljenosti

Provjera i ocjenjivanje znanja je najvažnija i najosjetljivija faza vaspitno-obrazovnog rada. Od nastavnikovog vrednovanja znanja učenika zavisi hoće li znanje ostati na nivou reprodukcije ili će učenici učiti sa razumijevanjem i znanje upotrebljavati u školi i u svakodnevnom životu.

Uloga nastavnika kao procjenjivača, evaulatora u nastavnom procesu je veoma važna, a ona između ostalog obuhvata:

- ocjenjivanje i sve vrste intervencija koja daju povratnu informaciju o uspješnosti procesa učenja;
- primjenu različitih oblika ocjenjivanja i provjeravanja znanja;
- sve vrste verbalnih i neverbalnih odobravanja ili neodobravanja učeničkog rada od strane nastavnika;
- analiziranje individualnog postignuća učenika u odnosu na njegove sposobnosti, radne navike, motivaciju ...

Kvalitet provjeravanja ocjenjivanja znanja biće na najvišem kvalitativnom nivou uz poštovanje stručnih didaktičkih načela u provjeravanju ocjenjivanju znanja, kao što su primjena različitih načina i formi, uvažavanje individualnih razlika učenika, objektivnost, strpljivost, planiranje i javnost ocjenjivanja.

Prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja (usmenog i pismenog) nastavnici trebaju uzeti u obzir ciljeve: znanje, razumijevanje, analizu, sintezu, upotrebu, vredovanje. Geografska nastava treba da bude usmjerena na razmišljanje o načinu rješavanja problema, osposobljavanje za vlastito određivanje i odlučivanje o problemima. Cilj je razvijanje interesa i sposobnosti učenika.

Ukoliko nastavnik dobro postavi tri osnovne pedagoške funkcije ocjenjivanja: informativnu, evaulativnu i instruktivnu, razviće se još dvije veoma važne psihološke funkcije: motivaciona i razvojna. Dakle, ocjenjivanje ne smije da se vezuje samo za utvrđivanje konačnih ocjena, nego se više koristi kao ***sredstvo praćenja toka nastavnog procesa***. Ocjenjivanje treba bazirati na definisanim standardima znanja.

Provjeravanje i ocjenjivanje znanja treba biti usmeno i pismeno. Pismena provjera znanja treba da se obavlja na objektivnim testovima, koji pokrivaju sve nivoe zahtjevnosti. Učenici trebaju biti unaprijed upoznati sa kriterijumima ocjenjivanja. Prilikom praćenja i ocjenjivanja učenikovog rada treba uzeti u obzir i rad na terenu, vježbe, izlaganje seminarskih radova, zbirki. Nastavnik ne procjenjuje samo formalna znanja nego i stepen angažovanja, motivacije, oblike učešća, saradnju, snalaženje u grupnom rješavanju zadataka, rezultate grupnog oblika rada itd.

Prilikom provjere znanja učenicima treba omogućiti korišćenje odgovarajućih pomagala (različite vrste karata, slikovni materijal, grafičke prikaze ...) kako bi najlakše pokazali svoje znanje.

9. Resursi za realizaciju

a. materijalni uslovi

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave geografije neophodno je potreban kabinet ili specijalizovana geografska učionica.

Učionica treba biti opremljena najpotrebnijim nastavnim sredstvima, literaturom, didaktičkim pomagalima i audio-vizuelnim sredstvima. Radi upotrebe audio-vizuelnih sredstava učionica treba da ima mogućnost zamračivanja.

Osnovno nastavno sredstvo u nastavi geografije su raznovrsne geografske karte i globusi.

Neophodne geografske karte su:

- Svijet (fizičko-geografska i politička karta);
- Karte kontinenata (fizičko-geografske i političke);
- Karte pojedinih regija Evrope;
- Karte Crne Gore (fizičko-geografske, tematske);
- Određene tematske karte (npr. privredne, klimatske, biogeografske, saobraćajne, turističke...).
- Određene reljefne karte.

Osim karata važno nastavno sredstvo u učionici trebaju da budu različiti globusi: indukcioni, fizičko-geografski, politički, reljefni, a po mogućnosti i telurijum.

Kabineti, specijalizovane učionice trebaju biti opremljene i sa odgovarajućim audio-vuzelnim sredstvima:

- dijaprojektorom sa dijafilmovima;
- episkop;
- grafoskop;
- TV aparat;
- foto-aparat;
- video kamera;
- video-rekorder;
- kasetofon sa CD-om;
- kompjuter sa TV karticom i mogućnošću upotrebe disketa i sa priključkom na Internet.

Kabineti trebaju biti opremljeni i sa: različitim modelima, fotografijama, video kasetama sa odgovarajućim filmovima, TV emisijama, čart-tablom, projekcionim platnom, odgovarajućim audio kasetama i CD-ima, folijama, makazama, skalpelom, hamer papirom, papirom u boji, stalcima za karte, olovkama u boji... Učionica-kabinet treba da ima ormare za čuvanje nastavnih sredstava.

U učionici-kabinetu nastavnik treba imati na raspolaganju odgovarajuću literaturu kao i udžbenike, odgovarajuće priručnike, časopise, geografske atlase, radne sveske, zbirke zadataka ...

Za izvođenje terenskog rada i ekskurzija potrebna su odgovarajuća pomagala kao što su: termometri za vazduh, vodu i zemljište, barometar, metar-pantljičke, bidoni za vodu, lopata na

rasklapanje, štoperice, lakmus papir, kompas, mjerač padavina, mjerač vjetra, topografske karte, kurvimetar, planove kraja gdje se terenski rad izvodi.

b. Okvirni spisak literature

Preporučena literatura za učenike

1. autor, ***Dječija enciklopedija znanja (I - IV)***, izdavač, Ljubljana - Zagreb, (1990).
2. autor, ***Enciklopedija znanja, Gdje***, Mladinska knjiga; Ljubljana - Zagreb, (1990).
3. autor, ***Geografski atlas za V, VI, VII, VIII razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Podgorica, (2001).
4. Milošević, M.: ***Geografija za VII razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd (2002).
5. Milošević, M.: ***Geografija za VIII razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (2002).
6. Popularna literatura (časopisi "***Gea***", "***Zemlja i Ljudi***", "***National geographic***"...)
7. Sitarica, R., Tadić, M.: ***Geografija za V razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (2001).
8. Sitarica R., Tadić M.: ***Geografska čitanka za V razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd (2003).
9. Sitarica, R., Tadić, M.: ***Geografija za VI razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (2002).
10. Sitarica, R., Tadić, M.: ***Geografska čitanka za VI razred osnovne škole***, Zavod za školstvo i nastavna sredstva; Beograd, (2003).
11. Sitarica, R., Tadić, M.: ***Geografska čitanka za VII razred osnovne škole***, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (2003).
12. autor, ***Veliki atlas životinja***, TKPP Evro; Beograd, (1991).

Preporučena literature za nastavnike

1. Asimov, I.: ***Život u Svemiru***, izdavač; Beograd, (1980).
2. Burić, M.: ***Geografsko-istorijski atlas Crne Gore***, HKS Spektar; Podgorica, (2003).
3. Davidović R.: ***Regionalna geografija***, PMF – Univerzitet u Novom Sadu; Novi Sad, (1999).
4. Davidović R.: ***Regionalna geografija knjiga 2***, PMF – Univerzitet u Novom Sadu; Novi Sad (2000).
5. Divljak – Arok, G.: ***Možda Australija***, Književna zajednica Novog Sada; Novi Sad, (1991).
6. Dukić D.: ***Klimatologija***, Naučna knjiga; Beograd, (1977).
7. Dukić D.: ***Hidrologija kopna***, Naučna knjiga; Beograd, (1982).
8. autor, ***Ekološke aktuelnosti u Crnoj Gori***, CANU; Titograd, (1988).
9. Grupa autora.: ***Enciklopedijski leksikon – Mozaik znanja 19, Biologija***, izdavač, mjesto izdanja, (1977).
10. Grupa autora.: ***Enciklopedijski leksikon – Mozaik znanja 19, Geografija***, izdavač, Beograd, (1977).
11. Ivković A.: ***Metodički priručnik za nastavu geografije***, PMF – Departman za geografiju; Novi Sad, (2000).
12. autor, ***Ilustrovana enciklopedija, Vasiona***, "Zmaj"; Novi Sad, (2001).
13. autor, ***Ilustrovana enciklopedija, Zemlja***, "Vuk Karadžić"; Beograd, (1982).
14. Ivić, I. i drugi: ***Aktivno učenje***, Institut za psihologiju; Beograd, (2001).
15. Kartal, P., Radović, M.: ***Geografski prostor Crne Gore, Geografija plus***, Unireks; Podgorica, (2002).
16. Nedeljković M.: ***Leksikon naroda Svijeta***, Srpska književna zadruga; Beograd, (2001).

17. Petrović M.: *Putopisi I i II*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (1998).
18. Rudić V.: *Metodika nastave geografije*, Geografski fakultet; Beograd, (2000).
19. Rakićević T.: *Opšta fizička geografija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Beograd, (1978).
20. **Statistički godišnjaci**
21. Stefanović, M.: *Afrika, sjaj i tama*, BMG; Beograd, (1999).
22. Vlahović, P.: *Narodi i etničke zajednice Svijeta*, Vuk Karadžić; Beograd, (1984).
23. autor, *S decom oko sveta*, Kreativni centar, mjesto izdanja, godina izdanja.

Napomena:

Nastavnici mogu dopuniti literaturu i preporučiti korišćenje drugih izvora u cilju aktuelizacije nastave, zbog novih dostignuća i znanja za potrebe zadovoljenja interesa lokalne zajednice, interesa učenika i interesa socijalnih partnera.

Pojedini udžbenici biće preporučeni od strane Ministarstva prosvjete i nauke Republike Crne Gore.

10. Profil i stručna sprema nastavnika i stručnih saradnika

Geografiju u osnovnoj školi može da izvodi nastavnik ili profesor geografije sa odgovarajućom stručnom spremom i nastavnik ili profesor istorije i geografije sa odgovarajućom stručnom spremom.

- Pored odgovarajućeg inicijalnog obrazovanja, potrebno je da nastavnik radi na kontinuiranom usavršavanju u cilju sticanja didaktičkih, metodičkih i drugih znanja (seminari, simpozijumi i dr.).
- Nov način rada podrazumijeva i niz kompetencija: potrebno je da nastavnik bude dobar organizator (planiranje i izvođenje terenskog rada, vođenje istraživačkih radionica, planiranje tematskih i projekatskih radova, itd.).